

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Andra Kammaren. N:o 27.

Onsdagen den 20 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 dennes.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter enkan Brita Kristina Nylander.

Till behandling af lagutskottet beslöt kammaren öfverlemna Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse.

Vidare hänvisades till bevillningsutskottet Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Slutligen hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från den till indragna förra öfverstebostället Kastellegården n:o 1 om 6 mantal i Ytterby och Rödbo socknar, Inlands Södra härad af Göteborgs och Bohus län hörande lägenheten Högen.

§ 3.

Föredrogs, men blefvo å nyo bordlagda:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden n:is 5, 6, 7 och 8;

bevillningsutskottets memorial n:is 20 och 21; samt

lagutskottets utlåtande n:o 66.

Andra Kammarrens Prot. 1898. N:o 27.

§ 4.

Till behandling förelåg statsutskottets utlåtande n:o 9 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarne.

Punkten 5.

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit:

att Riksdagen måtte med godkännande af den i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1898 omförmälda stat för vissa extra ordinarie professorer, i hvad den anginge universiteten i Upsala och Lund, för dess tillämpning bevilja en förhöjning af *dels* 9,000 kronor i de till universitetet i Upsala utgående ordinarie anslag; *dels* ock 7,000 kronor i ordinarie anslagen till universitetet i Lund; samt att Riksdagen måtte medgifva, *dels* att de enligt nämnda stat utgående ålderstillägg finge bestridas af det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag: ålderstillägg, *dels* ock att nuvarande innehafvare af sådan extra ordinarie professorsbefattning, hvarom nu vore fråga, som å den nya staten ingått, finge i fråga om rätten till ålderstillägg tillgodoräkna sig tjänstgöringstid, som infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning.

Under *mom. a)* af förevarande punkt hemstälde emellertid utskottet:

»att Riksdagen — med afslag å Kongl. Maj:ts förslag till förändrad stat för vissa extra ordinarie professorsbefattningar vid universiteten i Upsala och Lund samt till förhöjning för detta ändamål af de till universiteten utgående ordinarie anslag — må i anledning af Kongl. Maj:ts framställning medgifva, *dels* att för nämnda extra ordinarie professorsbefattningar med en begynnelseaflöning af 4,500 kronor lönen må kunna höjas med 500 kronor efter fem års tjänstgöring och för nämnda extra ordinarie professorsbefattningar med en begynnelselön af 4,000 kronor lönen må, förutom med det efter fem års tjänstgöring utgående ålderstillägg, kunna efter ytterligare fem års tjänstgöring höjas med 500 kronor, med rätt för innehafvare af sådan befattning att i fråga om rätten

till ålderstillägg räkna sig till godo jemväl det antal år med afdrag af tre, han kan hafva varit anställd såsom docent, dels att dessa ålderstillägg må bestridas af det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag: ålderstillägg, dels ock att nuvarande innehafvare af sådan extra ordinarie professorsbefattning må i fråga om rätten till ålderstillägg tillgodoräkna sig tienstgöringstid, som infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning.»

Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.
(Forts.)

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Chr. Lundeberg, H. P. P. Tamm, I. Wijk, K. Bohnstedt, F. E. Pettersson, E. Fränckel, grefve F. Wachtmeister och H. R. Törneblad*.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Eklundh i Lund: Herr grefve och talman, mina herrar! Då jag i och genom min embetsställning en lång följd af år kommit i nära beröring med de extra ordinarie professorerna vid ett af rikets universitet och dervid erfarit, huru yttorligt svårt dessa universitetslärare hafva att dra sig fram med de knappa löneinkomster, som för närvarande äro dem tillerkända, må det väl icke förvåna någon, att jag nu uppträder för att säga ett ord till deras förmån.

Jag måste visserligen tacksamt erkänna, att statsutskottet, genom att föreslå en lönetillökning af 500 kronor utöfver hvad redan nu till de extra ordinarie professorerna utgår i lön, velat i någon mån tillgodose dessa universitetslärares anspråk på förbättrad ställning, men det är emellertid långt ifrån tillräckligt för att bereda dem en något så när draglig tillvaro.

Jag har mig noggsamt bekant, att till och med de ordinarie professorerna med en årslön af 6,000 kronor endast med yttersta sparsamhet kunna lefva derpå, och huru svårt skall det då ej vara för en extra ordinarie professor, som är i enahanda samhällsställning och i regel lika sent som en ordinarie professor befordras, att kunna dra sig fram med en lön, som under de första fem tienståren allenast utgör 4,000 kronor och aldrig skulle stiga öfver 5,000 kronor, enligt det föreliggande förslaget. För en familj, som får använda dessa belopp uteslutande för de nödvändiga lefnadsbehofven, kunna desamma nog vara tillräckliga; men huru ställer sig förhållandet i detta fall för en extra ordinarie professor?

Jo, han har, efter slutad skolgång, att i cirka tio år vid akademien fortsätta sina studier för att kunna aflägga erforderliga examina och öfriga lärdomsprof. Men huru långt har han dermed hunnit?

Han måste för att kunna bestå i den hårda kamp, som konkurrensen på den lärda banan numera för med sig, under ytterligare ett tiotal år utbilda sig i den gren af vetenskaperna, åt

Angående
löneförhöjning
af e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.

(Forts.)

hvilken han egnat sig; och hvad har han att beräkna för inkomster af sitt arbete under denna tid?

Jo, i bästa fall, om han ligger qvar vid akademien, ett docentstipendium å 1,200 eller högst 1,500 kronor pr år och möjligen någon ringa inkomst af enskild undervisning.

I medeltal når vetenskapsmannen först vid fyllda 40 år en professur, och, om han icke varit nog lycklig att ega en förmögenhet, som satt honom i tillfälle att dermed bestrida lefnadskostnaderna, utgifter för tryckning af vetenskapliga arbeten, utländska studieresor o. s. v., torde han säkerligen vid tillträdet af sitt embete hafva så stora skulder, att en tredjedel af årsinkomsterna åtgå för att förränta och amortera skulderna.

Men icke nog dermed. En professor måste naturligtvis, för att kunna följa med sitt läroämnes utveckling på alla områden, ständigt öka sitt bibliotek med inköp af böcker för hundratals kronor hvarje år, och detta är något, som också högst betydligt reducerar hans årsinkomst.

Då de extra ordinarie professorerna inrättades, torde meningen hafva varit, att desamma skulle vara öfvergångsplatser till ordinarie professorsbeställningar; men som det för närvarande vid hvarterdera universitetet Upsala och Lund finnes ej mindre än nio extra ordinarie professorer, som icke hafva någon motsvarighet i ordinarie professorsgraden, kuuna ju åtminstone dessa aderton extra ordinarie professorer omöjligen få högre årsinkomst än 5,000 kronor, äfven om statsutskottets förslag bifölles, så vida icke extra ordinarie professorn i något af dessa ämnen skulle öfvergå till annat läroämne, hvilket tydligtvis medförde, att han åtminstone i någon mån måste åsidosätta det läroämne, som han först blifvit satt att värda, och detta blefve helt visst till skada, icke allenast för universiteten, utan äfven för vetenskapen.

Då jag, som sagdt, är öfvertygad om, att äfven med de största försakelser en extra ordinarie professor — åtminstone om han har familj — icke kan draga sig fram på den nu föreslagna lönen, så måste jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag ber äfven att i detta sammanhang få åberopa ett uttalande af den s. k. stora läroverkskomitén åren 1825—1828, deri det heter: »För att vid universitetet fästa fullkomligt skickliga lärare, gifves det blott tvenne hufvudsakliga medel, dels nemligen iakttagande af största möjliga noggranhet vid sjelfva valet af lärare och dels dessa lärares försättande i den bekymmerfria yttre belägenhet, genom hvilken utmärkte vetenskapsidkare kunna finna sig uppmuntrade att åtaga sig det lika viktiga som mödosamma akademiska lärarekallet, och att åt dess värdiga bestridande ega hela sin verksamhet.»

Det synes mig vara mycket behjertansvärda ord, hvilka vi icke böra förgäta; och jag handlar i fullkomlig öfverensstämmelse med detta uttalandes anda och mening, då jag nu, herr grefve

och talman, ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition beträffande denna punkt.

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr greve och talman, mina herrar! Då redan en medlem af kammaren yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och utskottets hemställan i denna punkt framkallat en reservation af flera ledamöter i utskottet från Första Kammaren — hvilken reservation, såsom jag antager, går ut på ett bifall till Kongl. Maj:ts framställning — ber jag att äfven i min mån få söka främja framgången af denna proposition, som ur mer än en synpunkt synes mig både vara af synnerligen stor vigt och innehållande ett mycket berättigadt kraf.

Statsutskottet har icke velat biträda Kongl. Maj:ts framställning, emedan — efter hvad utskottet säger — Kongl. Maj:t valt en annan utgångspunkt än den, som intagits af 1897 års Riksdag och enligt utskottets mening fortfarande bör fasthållas. Dermed syftas tvifvels utan på den omständigheten, att Kongl. Maj:t icke satt i fråga, att extra ordinarie professorerna, sedan de blifvit utnämnda, skulle för lörens bestämmande få räkna sig till godo viss del af sin föregående docenttjänstgöring. Jag trodde knappast, att statsutskottet vid förra årets riksdag ifrågasatte en sådan fördel annat än såsom komplement till ett annat förslag, som statsutskottet då antyde, men nu sjelft har öfvergifvit. Det var åtminstone påtänkt då, enligt statsutskottets utlåtande, och taget i öfvervägande, om icke det nya ålderstillägg, som skulle beviljas de extra ordinarie professorerna, borde till dem utgå först efter tio års tjänstgöring — en något ovanlig tidsbestämning. För att mildra det hårda i ett sådant vilkor, var det, efter hvad jag trodde, som statsutskottet sjelft tillade, att de extra ordinarie professorerna dock i så fall skulle få räkna sig till godo sina docentår med undantag — såsom det åtminstone nu preciserats — af tre.

I detta sammanhang hade ju statsutskottets förslag om inräknande af docentåren en mycket stor och väl motiverad betydelse. Att det icke hade någon annan betydelse, fick jag äfven anledning att sluta till af hvad som i föl förekom i Första Kammaren vid frågans behandling. Medan här i kammaren ingen diskussion egde rum om statsutskottets afstyrkande utlåtande öfver den hit hörande enskilda motionen, uppstod der en rätt liflig debatt, och utskottsafdelningens egen ordförande talade der ingenting om inräknande af docentåren, men väl uttalade han ett beklagande af, att statsutskottet icke funnit sig föranlåtet att tillstyrka två nya ålderstillägg.

Ur denna synpunkt är det, som jag uppfattat statsutskottets utlåtande vid förra riksdagen och det beslut, som på grund deraf kom till stånd inom båda kamrarna; något bestämdt Riksdagens

Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.

(Forts.)

uttalande föreligger naturligtvis icke, då motionen i båda kamrarna afslogs.

Det är en annan omständighet, som utskottet också anfört emot Kongl. Maj:ts förslag, och det är, att Kongl. Maj:t öfvergifvit den förut följda grundsatsen, att åtskilliga e. o. professorer genast skola få börja med den högre lönen af 4,500 kr., som af de flesta e. o. professorer uppnås först efter fem års tjänstgöring. Utskottet förmenar, att man häraf kunde få skäl till farhågor, att dessa professorer, som förut haft en i viss mån gynnad ställning framför sina kolleger, nu skulle komma fram med anspråk på ytterligare förmån. Nej, mina herrar, om dessa förut jemförelsevis gynnade e. o. professorer, som från tillträdet till sina professurer fått uppbära 4,500 kr., såsom af Kongl. Maj:ts förslag framgår, skulle komma upp till en slutaflöning af 5,500 kr., så synes mig ingen rimlig anledning för dem förefinnas till missnöje och ökade anspråk från deras sida.

Nej, den egentliga skiljaktigheten mellan utskottets och Kongl. Maj:ts förslag och den enda, som har någon vikt och betydelse, ligger deri, att utskottet stannar vid en högsta aflöning för de e. o. professorerna af 5 000 kr., då deremot Kongl. Maj:t föreslagit 5,500 kr. Genom Kongl. Maj:ts förslag, att alla dessa e. o. professorer skola från början erhålla en aflöning af 4,500 kr., har man undvikit all ojemhet, och å andra sidan beredes dem härigenom förhoppning, att efter hand komma upp till en aflöning, som synes mig ganska väl afpassad efter den lön, som faktiskt åtnjutes af de ordinarie professorerna, eller 6,000 kr., och hvilken ingalunda kan anses vara för hög. De båda slagen af professorer hafva nemligen samma kompetensvilkor och i allmänhet samma skyldigheter, med undantag af tjänstgöringen i konsistorium, och därför synes mig det förhållandet vara ganska riktigt afpassadt, att, då de ordinarie professorerna hafva en lön af 6,000 kr., de extra ordinarie skola få 5,500 kr.

Dessa e. o. professorer äro dessutom af den allra största vikt och betydelse för universiteten och hela vårt vetenskapliga lif. De måste utgöras af ovanligt skickliga personer, och sådana måste man tilldela något rikligare aflöning, så att de icke måtte behöfva känna sig allt för mycket tryckta af ekonomiska bekymmer och omsorger.

Det har visat sig, att en person i allmänhet får gå till 31 å 32 års ålder, innan han blir docent, som ju är den vanliga förberedande vägen till professur. Under denna tid har han blott haft kostnader och inga inkomster. Sedan måste han i regeln med obetydliga, alltid osäkra inkomster gå i ytterligare 8 eller 9 år, således tills han blir 39 eller 40 år, för att få en professur; och sedan får han efter de beräkningar, som gjorts, och som jag har anledning tro vara temligen säkra, åtnjuta sina aflöningsförmåner vid denna professur i medeltal 18 år. Om man nu lägger

tillsammans allt hvad han sålunda uppburit, är det då för mycket betaldt för hans långa förberedelse-tid och hans arbete i universitetets tjenst?

Jag hoppas, att många af Andra Kammarens ledamöter i detta afseende måtte understödja Kongl. Maj:ts förslag, som, efter hvad jag redan sagt, synes mig både billigt och rättvist.

*Angående
löneförhöjning
af e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.
(Forts.)*

Herr Centerwall: Herr greffe och talman, mina herrar! Jag skall kunna fatta mig betydligt kortare, än hvad jag tänkt, detta dels på grund af den förste talarens anförande, och dels på grund af de tungt vägande skäl, som herr ecklesiastikministern här har anført. I likhet med den förste talaren skall jag be att få börja med det erkännandet, att utskottet nu, som så ofta förut, visat sig behjerta den svenska bildningens och den svenska kulturens behof, hvilket för öfrigt väl stämmer med Andra Kammarens tradition sedan långliga tider. Här är således icke fråga om, att somliga skulle vilja befordra dessa e. o. professorers intresse, medan andra icke skulle vilja det, utan här är endast fråga om, på hvilket sätt och i hvilken grad man skall göra det. Nu får man väl erkänna, att ett folk knappast kan hafva en viktigare kulturell angelägenhet än att befordra universitetens intressen och bringa deras lärare i en sådan ställning, att de må kunna, ostörde af allt för mycket yttre bekymmer, egna sig åt den lifsuppgift, som de ha att fylla. Universiteten må väl — om det tillåtes mig att använda en bild — betraktas såsom ljusstationer, från hvilka man leder ut upplysning öfver hela landet, och denna upplysning är nödig icke allenast för lärare och sådana, som skola forska i böcker, utan den är nyttig äfven för dem, som gräfva i jorden och sätta maskiner i gång. Dessa professorer äro ju de högsta målsmännen för all denna upplysning, som jag talat om, och detta gäller lika mycket de extra ordinarie som de ordinarie professorerna. Det är ju mellan dem, såsom redan förut påpekats, egentligen allenast en namnskilnad, ty de e. o. professorerna ha icke mindre träget arbete än de ordinarie, och hälften af dem ansvara för ämnen, som icke hafva någon representant bland de ordinarie professorerna, och der det finnes en extra ordinarie och en ordinarie professor i samma ämne, såsom fallet är t. ex. med historia, är ämnet af så vidsträckt omfattning, och det är så många, som begagna sig af undervisningen i detsamma, att två representanter för detsamma äro nödiga. Alltså synes det mig, att, om man ville vara riktigt rättvis, man borde taga bort hela den e. o. professors-institutionen och göra alla professorer till ordinarie. Att så icke skett, är nog icke beroende endast på sparsamhetsskäl, utan det har också sin grund i de e. o. professorernas uppkomst ur de forna adjunkterna, hvilka, såsom namnet ger vid handen, endast voro biträden åt de ordinarie professorerna.

Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.

(Forts.)

Nu har statsutskottet i sin mycket välvilliga motivering bland annat talat om, att det vill gå ett steg längre än Kongl. Maj:t, i det att utskottet vill tillgodoräkna de e. o. professorerna äfven vissa af deras docentår, d. v. s. de år, som de tjenstgjort såsom akademiska underlärare. Men det är frågan, huruvida detta är så klokt. På detta sätt premierar man en lång docenttid inom den filosofiska fakulteten, der docenterna i allmänhet stanna kvar omkring 12 år. Hvad åter den juridiska och den medicinska fakulteten angår, så skulle inom dessa uppstå ökade svårigheter att få de e. o. professurerna besatta, därför att inom dessa fakulteter stanna docenterna mycket kort tid, tre eller fyra år, och inom dessa fakulteter skulle professorerna därför i allmänhet få börja med den lägsta lönen, och detta torde icke vara lämpligt.

Om vi efterse, hvilka de e. o. professorernas faktiska löneförmåner äro, så måste vi, för att få räkningen riktig, naturligtvis först tänka på, hvilken medelåldern är vid deras befordran, och denna är, såsom herr ecklesiastikministern nyss nämnde, omkring 40 år. Vidare antager jag, att de, såsom verkligheten visat vara förhållandet, afgå vid 57 å 58 års ålder. Medeltiden för deras qvarstående vid professorsembetet blir således 18 år. Under denna tid uppbära de de fem första åren 4,000 kronor, och de tretton följande 4,500 kronor. Om man nu frånser från att 6 eller, i vissa fall, 9 e. o. professorer redan från början hafva 4,500 kronor, så blir medelaflöningen för hvarje tjänstår för en e. o. professor 4,391 kronor 30 öre. Med samma beräkningsgrund skulle, efter utskottets förslag, medelsiffran blifva 4,888 kronor 89 öre, och efter Kongl. Maj:ts förslag 5,083 kronor 33 öre. Den ökning utöfver den nuvarande årliga lönen, som sålunda skulle uppkomma, skulle, efter statsutskottets förslag, uppgå till 497 kronor 59 öre, och enligt Kongl. Maj:ts förslag till 692 kronor 3 öre. Mellan båda förslagen blir skillnaden således 194 kronor 44 öre. Om man nu beräknar, att halfva antalet af de e. o. professorerna hafva möjlighet att blifva ordinarie professorer, så blir den verkliga skillnaden emellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag ungefär 6,000 kronor om året för alla tre högskolorna tillsammans, och detta är väl icke något så särdeles afsevärdt belopp. Sparsamhetskäl kunna sålunda här vid lag icke så mycket hafva gjort sig gällande, utan jag föreställer mig, att hufvudskälet är, att statsutskottet velat ställa sig på samma ståndpunkt som förra året, och derom är ju egentligen ingenting att säga.

Jag skall nu icke tala vidare om de vetenskapliga skälen för bifall till Kongl. Maj:ts förslag; jag skall endast be att få ytterligare betona det, hvarmed jag börjat. Tro herrarne, att den man kan göra ett godt arbete, som icke är någorlunda ledig från ekonomiska bekymmer, som icke sitter någorlunda trygg på sin stol, och som icke vet, att han i morgon, som i dag, skall

kunna få odeladt sysselsätta sig med hvad som egentligen intresserar honom, ostörd af ekonomiska bekymmer och deraf följande olämpliga bisysselsättningar?

Vidare har jag hört en och annan säga, att dessa professorer ju ha ledigt så lång tid af året, och de kunna väl förtjena något på denna lediga tid. Hvad skola de då förtjena på? Vetenskapliga skrifter betala ej ens tryckningskostnaden. Men, säger man, de kunna ju då skrifva populära arbeten. Ja, det finnes nog e. o. professorer, som skrivit sådana. Jag skall icke ingå på personligheter, men icke långt ifrån denna talarestol se vi en man, som gjort den svenska allmänheten och de svenska läroverken stora tjänster genom utgifvandet af populära historiska skrifter. Men tro herrarne då, att dessa populära skrifter betalas så bra? Ja, om de äro läroböcker, men hur mången e. o. professor är så danad, att han kan skrifva läroböcker? Går en lärobok, så är det visserligen för författaren en mycket god inkomstkälla. Det är emellertid endast ett fåtal, som kunna sysselsätta sig härmed. De flesta få lof att egna sig uteslutande åt sitt kall, och jag frågar: är icke detta riktigt? Eller, hvad skulle herrarne säga om en landbrukare, som fem månader om året egnade sig åt skolundervisning, eller en prest, som fem månader om året egnade sig åt handel. Jag tror, att hvart kall fordrar, att man egnar sig helt åt det, och särskildt är det vetenskapliga kallet sådant, att, för att holka ur det hårda materialet, fordras, att vetenskapens droppar få falla hvarje dag, om de skola förmå att tränga in till kärnan af tingen.

På alla dessa grunder skall jag be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar *Restadius* och *Kardell* instämde häruti.

Herr von Friesen: Herr talman! Någon bör väl också uppträda till försvar för utskottet, sedan detta nu blifvit af flere talare kritiseradt, och jag skall be att få åtaga mig den rolen. Såsom redan framhållits, ligger den väsentliga skilnaden mellan utskottets och Kongl. Maj:ts förslag deri, att utskottet velat sätta slutaflöningen för de e. o. professorerna till 5,000 kr., under det att Kongl. Maj:t velat sätta denna slutaflöning till 5,500 kr. Enligt utskottets förslag höjes slutaflöningen från nuvarande beloppet med 500 kr. och enligt Kongl. Maj:ts förslag med 1,000 kr. Nu hafva vi inom utskottet tyckt, att denna löneförhöjning af 500 kr. är något i och för sig ganska beaktansvärdt, och att man icke borde vara så ledsen öfver, att löneförhöjningen icke kan gå långt som till 1,000 kr. på en gång.

Men dessutom har statsutskottet, med afseende å rätten till erhållande af ålderstillägg, beredt extra ordinarie professorerna en väsentlig förmån derigenom, att de skulle få räkna sig till

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*
(Forts.)

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

godo, för erhållande af ålderstillägg, sina docentår med undantag af tre. Mot detta sista förslag hafva visserligen framställts anmärkningar, men jag antager, att dessa hufvudsakligen komma från sådana extra ordinarie professorer, hvilka icke hafva några docentår att räkna sig till godo; ty de, som detta hafva, skola utan tvifvel vara tacksamma för statsutskottets förslag i denna del. Såsom redan nämnts, öfverensstämmer detta utskottets förslag med statsutskottets uttalande vid förra riksdagen, och det är beklagligt att de herrar, som nu göra anmärkning mot statsutskottets förslag, icke gjorde anmärkning förra riksdagen vid statsutskottets yttrande då med anledning af en i ämnet väckt motion. Att icke Kongl. Maj:t fäste sig vid detta statsutskottets uttalande, det må, eftersom det gälde en enskild motion, vara mycket förklarligt, ehuru på ett annat ställe i samma statsrådsprotokoll — der det gäller de enskilda läroverken — Kongl. Maj:t mycket noga tagit reda på hvad utskottet sade förra riksdagen, äfven der med anledning af en enskild motion. Men de ledamöter af kammaren, som nu uppträdt mot statsutskottets förslag, hade nog gjort bättre, om de vid förra riksdagen hade uppträdt mot utskottets då gjorda yttrande och derigenom möjligen fått frågan in i den rigtning, som de önska.

Detta förslag om medräknande af docentåren tillkom icke, såsom herr chefen för ecklesiastikdepartementet yttrat, för att utgöra ett komplement till det ifrågasatta fördröjandet af det andra ålderstillägget till tio år. Det säges nemligen uttryckligen i statsutskottets yttrande förra året, att för de personer, som först vid äldre år blifva extra ordinarie professorer, kan en begynnelselön af 4,000 kronor vara för låg, men för dem, som vid yngre år tillträda en extra ordinarie professur, ansågs en begynnelselön af 4,000 kronor icke vara för liten. Det var således för att skipa rättvisa deruti, som statsutskottet ansåg, att den, som först vid äldre år tillträdde en extra ordinarie professur, borde få någon förmån framför den, som vid yngre år erhållit en sådan, derigenom att han skulle få räkna sina docentår sig till godo. Detta var orsaken, hvarför förslaget om inräknande af docentåren framkom.

Äfven ur en annan synpunkt förefaller det mig, som om det skulle vara ganska riktigt och ganska lätt att försvara, nemligen ur lönereglerngens synpunkt.

Nu är det så, att docenterna, när de befordras till lektorer och således öfvergå från en bana till en annan, nemligen till elementarlärarebanan, som visserligen är nära beslägtad med universitetslärarebanan, men dock är något annat, få räkna docentåren sig till godo för erhållande af ålderstillägg. Är det då icke mycket naturligt att, när de befordras till ordinarie platser på det område, der de förut verkat, nemligen på univer-

sitetets område, de der också få räkna sig docentären till godo för erhållande af ålderstillägg?

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

Hvilken lön en extra ordinarie professor bör hafva, och hvilken slutlön bör vara den rätta, det är i allmänhet mycket svårt att säga. En slutlön på 5,000 kronor betraktas af många såsom en synnerligen god lön, och frågan, huruvida slutlönen bör vara 5,000 eller 5,500 kronor, torde vara en fråga, som icke kan teoretiskt lösas. Emellertid ha nu genom utskottets förslag de extra ordinarie professorerna fått en ställning, som är bättre än som hittills varit ifrågasatt för lektorerna vid de allmänna läroverken. Med dessa är det väl som de e. o. professorerna närmast skola jämföras, särskildt därför, att docenterna vid öfvergång till läroverken få räkna sig sina docentår till godo såsom tjänstår. Det har — som sagdt — icke blifvit ifrågasatt, att lektorerna skulle komma till högre lön än 5,000 kronor. Nu kan man säga, att man har mycket större anspråk på extra ordinarie professorer än på lektorer. Ja, i viss mån nemligen, med afseende på vetenskaplig utbildning i ensidig riktning, men med afseende å praktisk duglighet påstår jag, att man har större fordringar på lektorerna. Och med afseende å det angenäma i tjänstgöringen, vill jag bestämdt påstå, att en extra ordinarie professor har en mycket bättre sysselsättning än en lektor. Det fordras för att en lektors tjänstgöring icke skall blifva för honom odräglig, att han är med kärlek fäst vid det värf, som han åtagit sig att fylla. Skollärarens arbetskraft utkräves ock till ett bestämdt mått, och hans tjänstgöring är ganska noga kontrollerad. Det är en helt annan tjänstgöring, som åligger en extra ordinarie professor vid universitetet, och jag tror, att dervid det ena kan få uppväga det andra. Om man således kan säga, att de extra ordinarie professorerna enligt statsutskottets förslag blifva bättre aflönade, än hvad som någonsin ifrågasatts för lektorerna, så har man derigenom, så godt man kan, bevisat, att hvad utskottet föreslagit i afseende å de extra ordinarie professorernas aflöning är tillräckligt.

Jag vill också taga ett exempel från en annan högskola, som förekommer i en punkt längre fram i detta betänkande, nemligen tekniska högskolan. Der finnas också olika lönegrader för lärarne, ehuru lärare af högre och lägre grad ofta hafva samma ansvarsfulla tjänstgöring och samma tyngande arbete. Der har man gått så långt, att man föreslagit två grader af *lektorer*. Statsutskottet vid 1893 års riksdag, tror jag, ville icke gå in på högskolans åsigt, att de skulle kallas extra ordinarie professorer; tekniska högskolans styrelse ansåg nemligen, att de hade samma slags befattning som de extra ordinarie professorerna vid universiteten, och att de därför borde få samma namn och äfven — samma aflöning. Det har man nu gått ifrån, och här föreslår man två klasser af lektorer vid tekniska högskolan, den ena klassen med

Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.
(Forts.)

en begynnelselön af 3,000 kronor och 2 ålderstillägg på 500 kronor, således en slutafföring af 4,000 kronor, och den andra klassen med en begynnelselön af 4,000 kronor och 1 ålderstillägg på 500 kronor, och således en slutafföring af 4,500 kronor. Det är således betydligt mindre än hvad som af statsutskottet ifrågasättes för de extra ordinarie professorerna vid universiteten.

När man erinrar om att dessa professorer hafva samma göromål som de ordinarie, hvarvid man dock bagatelliserar konsistoriegöromålen, som de ordinarie professorerna hafva att sköta, så förbiser man, att det äfven på andra håll inträffar, att man har olika lönegrader, oaktadt tjänstgöringen kan vara nästan lika, om ock möjligen icke lika ansvarsfull.

Den extra ordinarie professors-institutionen är icke något, som Riksdagen har infört, utan det har Kongl. Maj:t gjort. Jag har gått igenom riksdagshandlingarna ända sedan 1884, och det har derunder endast en enda gång förekommit att, då Kongl. Maj:t har föreslagit en ordinarie professur, Riksdagen i stället beviljat medel allenast till en extra ordinarie professur, och det var icke på grund af Andra Kammarens, utan på grund af Första Kammarens initiativ. Det skedde nemligen förra riksdagen, då det gälde en professur inom juridiska fakulteten i Upsala. Andra Kammaren ansåg, att förslaget borde helt och hållet afslås, men Första Kammarens utskottsledamöter reserverade sig på den basis, att de i stället föreslogo en extra ordinarie professur. Det är den enda gången, som en nedsättning i det framställda anspråket på lön för ett professorsembete har blifvit gjord af Riksdagen, och den gången skedde det, såsom jag sade, icke på Andra Kammarens, utan på Första Kammarens initiativ. För öfrigt har alltid Kongl. Maj:ts förslag i fråga om professorer vunnit Riksdagens bifall, åtminstone så till vida, att icke ordinarie professorer blifvit förvandlade till extra ordinarie. En enda gång har en professorslön af Riksdagen afslagits. Det var 1889, då ett förslag om en ordinarie professur i geografi och statskunskap i Lund icke vann Riksdagens bifall; men de herrar, som då voro med — jag var då icke med i Riksdagen — torde mycket väl minnas, att orsaken var, att man omöjligen kunde ena sig om ämnena för den nya professuren.

Jag tror för min del, att det finnes goda skäl för att biträda statsutskottets förslag, och jag ber att få yrka bifall till det samma.

Häruti instämde herr *Larsson* i Mörtlösa.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! I likhet med flere föregående talare, anser äfven jag, att vi hafva skäl att vara statsutskottet tacksamma för den välvilliga omtanke,

ntskottet visat om vårt lands högre odling, då utskottet redan i föl i auleddning af en enskild motion uttalade, att billigheten fördrade en förbättring af de extra ordinarie professorernas löner, och i år efter verkställd utredning föreslagit en sådan förbättring. Denna går, såsom bekant, ut derpå, att samtliga extra ordinarie professorer skulle med ett eller två ålderstillägg uppnå en slutlön af 5,000 kronor, och att en docent vid utnämning till extra ordinarie professor skulle få räkna sig ett visst antal af sina tjänstår som docent till godo.

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

Med fullt erkännande häraf, finner jag emellertid, att statsutskottets förslag lider af vissa brister. Först och främst finnes der, efter hvad jag kan se, ingen bestämmelse angående tjänstgöringspenningarnas belopp. Detta har hittills för extra ordinarie professor utgjort 1,000 kronor, men skulle enligt Kongl. Maj:ts förslag räknas till 1,200 kronor, eu bestämmelse, som är de i ekonomiskt afseende särdeles ogynnsamt stälde docenterna till förmån, enär dessa vid uppehållande af vikariat endast få uppbära den del af tjänstgöringspenningarna, som de extra ordinarie professorerna afstå under vikariatstiden.

Vidare finner jag något oegentligt, att vid den ifrågasatta löneförhöjningen för extra ordinarie professorer begynnelselönen, såsom hittills, i vissa fall satts till 4,000 kronor och i andra fall till 4,500 kronor, en oegentlighet, som utskottet sökt utjemna genom den nämnda rätten för docenter att få tillgodoräkna sig ett visst antal docentår. Detta skulle emellertid till följd af tillfälliga förhållanden komma att verka mycket ojemnt. Och vinsten för statsverket blefve ganska tvifvelaktig, om, såsom hittills varit fallet, mängden af professorer först finge gå en längre tid såsom docenter och således redan vid sin utnämning hade att räkna sig ett stort antal tjänstår till godo. Också minskades ej genom en dylik anordning faran för att universitetet komme att lida brist på kompetenta sökande, eller att fordringarna på lärdom och duglighet hos en extra ordinarie professor skulle i betänkelig grad komma att sänkas, då andra banor ha att bjuda vida bättre ekonomiska utsigter för akademiskt bildade män.

De skäl, som en ledamot af statsutskottet nyss anført för utskottets mening, hafva icke heller förefallit mig öfvertygande. Han beklagade, att de, som nu göra anmärkningar mot statsutskottets betänkande, icke framförde dessa redan förra året, då saken var före. Men jag vill erinra derom, att betänkandet då var afstyrkande, och i sådana fall brukar man ju icke göra mycket väsen af en sak. Också kan statsutskottet sjelft i viss mån sägas ha gått ifrån sin ståndpunkt i föl, då det nu — naturligen till sin egen berömmelse — föreslagit perioden för lönestilläggs erhållande till 5 i stället för till 10 år.

Samme talare nämnde vidare, att det vore en oegentlighet, att docenter, såsom nu är fallet, skulle få räkna sig till godo sina

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

tjenstår vid akademien för lektorat, men icke för akademiska tjänster. Ja, det kan väl vara. Men jag har heller ingenting emot, att det göres ett tillägg till Kongl. Maj:ts förslag af innehåll, att docenter skola få räkna sig sina tjänstår vid akademien till godo äfven vid befordran till professorer. Dock vill jag betona, att, medan det för läroverken är att betrakta som en fördel att de kunna påräkna ett tillflöde af akademiska krafter vid besättande af lärareplatserna på det högre stadiet, så är därför icke sagdt, att det alltid skulle vara en förmån för universiteten, att en gammal docent med beräkning af sina i sådan egenskap fullgjorda tjänstår befordrades till professor. Kongl. Maj:ts förslag kan således äfven i detta afseende sägas hafva skäl för sig. Och om man frågade docenterna, hvilketdera de hellre skulle vilja hafva, Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag, tror jag icke, att de skulle tveka i valet, utan äfven för sin del föredraga Kongl. Maj:ts.

Ifrågavarande ärade medlem af statsutskottet yttrade ock, att 5,000 kronor kunde vara en vacker slutlön; det vore svårt att fullt rättvist bestämma beloppet, och han uppdrog en jämförelse mellan de extra ordinarie professorernas och lektorernas löneförmåner och pligter. Mig synes dock, som om det vore vida lämpligare att anställa en jämförelse mellan de extra ordinarie professorerna och de ordinarie. Ty om vi gå till universitetsstatuterna, finna vi, att skilnaden i fråga om kompetens och tjänstligganden hos nämnda båda kategorier af professorer i sjelfva verket är ingen annan än den, som redan antydts, nemligen, att de ordinarie professorerna skola sitta i konsistoriet, en värdighet, som medför magt och anseende, men i de flesta fall icke torde vara mer betungande, än att det deraf orsakade arbetet kan anses väl uppvägd af de 500 kronor, som skulle utgöra skilnaden mellan de extra ordinarie professorernas slutlön och de ordinarie professorernas lön af 6,000 kronor.

Det af Kongl. Maj:t föreslagna lönebeloppet — en lön på 4,500 kronor med två ålderstillägg, hvartdera efter fem års tjänstgöring — finner jag icke på något sätt kunna kallas öfverdrifvet, då jag jämför detta belopp med hvad andra statens embetsmän i liknande ställning uppbära. En dylik lön hafva, t. ex., icke cheferna, men väl de under dem anstälde arkivarierna i riksarkivet och bibliotekarierna i kongl. biblioteket, tjänstemän, med hvilka de extra ordinarie professorerna lämpligen torde kunna jämföras. En dylik lön hafva ock sekreterarne och kamrerarne i statskontoret, i fångvårdsstyrelsen, i arméförvaltningen, i generaltullstyrelsen och flere andra administrativa verk. Nu frågas, om icke en extra ordinarie professor har en lika ansvarsfull och särskilda egenskaper kräfvande befattning som dessa tjänstemän? Säkert är, att han fått underkasta sig en mycket kostbarare utbildning, och att det är betydligt svårare att få lämpliga personer för att på ett värdigt

sätt fylla sådana professorsplatser, än för de nämnda administrativa befattningarna.

Vidare måste man betänka, att de extra ordinarie professorerna, enligt hvad statistiken utvisar, i allmänhet först vid omkring 40 års ålder, således vid mogna år, komma till sina platser och då hafva bakom sig en tjuguarig studie- och arbetstid vid akademien, under hvilken de uppburit ingen eller mycket ringa ersättning från statens sida. De äro därför vanligtvis betungade af en stor skuldbörda med dryga räntor, en börda, som ofta följer dem lifvet igenom.

Vill man verkligen åt ifrågavarande viktiga platser förvärfva framstående förmågor på olika områden, måste därför i sanning den af Kongl. Maj:t föreslagna begynnelselönen af 4,500 kronor med två ålderstillägg ingalunda anses vara för högt tilltagen, så mycket mer, som utsigterna till befordran för en extra ordinarie professor icke äro särdeles ljusa. Vi hafva nyss hört, att i hälften af antalet fall en extra ordinarie professor icke har någon motsvarighet i en ordinarie, utan sjelfständigt representerar sitt ämne vid universitetet. I dylika fall har ingen utsigt att nå fram till en bättre aflönad plats.

För öfrigt torde det, såsom redan påpekats, icke vara skäl att göra allt för stor skillnad mellan beloppen för de extra ordinarie professorernas slutlön och de ordinaries lön, då tjänsteåliggandena och kompetensfordringarna för båda slagen af professorer äro väsentligen desamma. De extra ordinarie professorsplatserna hafva, vid afskaffandet och ombildandet af de gamla akademiadjunkturererna, egentligen kommit till såsom ett slags öfvergångs- och expektansplatser, och såsom sådana voro de för ungt folk icke att betrakta som olämpliga. Men småningom har, såsom nämnts, systemet med extra ordinarie professorer högst betydligt utsträckts, så att, när en professorsplats i ett nytt ämne skulle upprättas, har den gjorts till extra ordinarie. Derpå hafva universitetet blifvit lidande, då en hel mängd ämnen — såsom romaniska och germaniska språk, geografi, statsrätt, mekanik med flera — äro representerade af extra ordinarie professorer.

Härtill kommer nu, att enligt beräkningar, som uppgjorts från sakkunnigt håll och af hvilka jag haft tillfälle att taga del, skillnaden i kostnad mellan utskottets förslag och Kongl. Maj:ts endast skulle utgöra i medeltal 8,000 kronor om året. Beräkningen af docentår gör nemligen, att många tidigt rycka upp i högre lönegrad, och vidare skulle jemförelsevis få komma att befinna sig i högsta lönegraden till följd af afgang, befordran, den relativt korta tjänstetiden o. s. v. Derför tror jag, att man skulle vinna mer genom att nu på ett fullt effektivt sätt — såsom Kongl. Maj:t föreslagit — ordna frågan och för en längre tid bringa den ur verlden, än genom att taga utskottets förslag, som visserligen

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.

(Forts.)

innebär en afsevärd förbättring — det erkänner jag — men icke kan anses annat än som ett öfvergångsförslag.

Dessutom, mina herrar, äro ju universiteten bildningshärदार af så genomgripande betydelse för vår nationella odling, att jag menar vi icke skola behöfva ångra, om vi offra något på att kraftigt omhulda dem. Äfven om ett frikostigt understödjande af den vetenskapliga odlingen icke medför en direkt nytta, som med tumstock kan mätas, tror jag dock man med visshet kan påstå, att ett sådant understöd kommer tillbaka på mångfaldigt sätt, såsom ett i stillhet befruktande regn, för hela vår nationella utveckling. I detta afseende torde till fullo kunna tillämpas en framstående författares ord, att »hvad ett folk offerar på sitt bildningsväsen, det är en god mätare på det folkets ideala syften och på det framtidsgr, som lefver hos folket».

Herr talman! Emedan jag är öfvertygad derom, att Kongl. Maj:ts förslag eger ett afgjordt företräde framför utskottets och att den ekonomiska uppoffring, det kongl. förslaget innebär utöfver utskottets, icke är betydande, men att det fosterländska kulturändamål, som här afses, är väl värdt ett sådant offer, skall jag tillåta mig att hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Månsson: Den föregående talaren uttryckte sin tacksamhet mot statsutskottet för den välvilja, som från dess sida kommit Kongl. Maj:ts proposition till del. Men denna tacksamhet sträckte sig icke så synnerligen långt, ty hela hans anförande i öfrigt gick ut på en kritik af statsutskottets utlåtande; han var sålunda icke mycket nöjd med hvad statsutskottet i detta fall hade gjort. Jag för min del tycker emellertid, att den talaren, liksom i allmänhet för denna sak speciellt intresserade personer, gerna kunde vara nöjd med utskottets förslag. Vi böra komma i håg, att det icke är en så liten löneförhöjning, som här erbjudes de extra ordinarie professorerna. Under min tid har det gått ganska raskt framåt i fråga om dessa personers aflöning. De hade för icke länge sedan ej mer än 2,500 kronor i lön — det var på den tiden, då de kallades adjunkter. Sedan förändrades titeln till extra ordinarie professorer, och lönen höjdes till 4,000 kronor.

Man har sagt här, att de hafva knappt att draga sig fram med den aflöning, de nu hafva, äfven om den höjes med det belopp, utskottet föreslagit. Men jag undrar då, huru det var möjligt för dem att draga sig fram med en aflöning af 2,500 kronor; och huru många få ej lefva på mycket mindre aflöning! Det är gifvet, att mycket beror på huru man ställer sina behof, om man rättar dem efter tillgångarna eller icke. Jag har någon gång förut uttalat, att det icke går för sig att bygga löneregle-

ringar på tjenstemännens anspråk, eller att rätta sig efter hvad folk säger sig kunna lefva af.

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

För min del tror jag således, att man bör fästa afseende vid att dessa personer förut varit adjunkter och således ett slags suppleanter till de ordinarie. De hafva nu visserligen i vissa fall fått egna lärostolar och egna läroämnen, men det underlättar dels arbetet för dem sjelfva, dels för de ordinarie, de äro satta att hjälpa. Det har således gått undan för undan raskt framåt i tillmötesgående; lönerna ha förbättrats gång efter annan. Jag tror, att man måste erkänna, att ej minst denna kammare varit villig, då det gällt sådana saker. Om man nu ställer sina anspråk så högt, att man bestämdt fordrar bifall till Kongl. Maj:ts proposition, tror jag man spänner bågen allt för högt. Vi skola komma i håg, att, om Kongl. Maj:ts proposition bifalles, skilnaden mellan de ordinarie och extra ordinarie professorernas lön blir endast 500 kronor. Det är i sjelfva verket detsamma som att — hvilket ock här antydts vara meningen — göra dessa extra ordinarie professorer i ett enda tag till ordinarie. Det är gifvet, att på längden det ej kan förblifva vid en skilnad på 500 kronor mellan tvenne sådana embetsmannaklassers aflöningar. Således ett af de tu: antingen måste man uppflytta de extra ordinarie professorerna till ordinarie, eller ock öka de ordinaries lön ännu ett stycke högre upp.

Dessa nu af mig i korthet antydda omständigheter hafva gjort, att statsutskottet ej ansett sig böra eller kunna gå längre, än det gjort. Jag vet, att många finnas, som anse, att statsutskottet i detta fall varit allt för frikostigt, men då de höra så många anmärkningar och så stor missbelåtenhet från dessa tjenstemäns sida, tiga de och tänka: »Vi få väl tiga, då det förhåller sig så, som man säger». I det hänseendet kunde det vara klokt att opponera mot hvad statsutskottet föreslagit, men eljest tror jag, att man kan vara nöjd med hvad statsutskottet hemställt.

Herr talman! På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Persson* i Killebäckstorp instämde häruti.

Herr *Waldenström*: Ehuu kammaren icke synes synnerligen intresserad af denna fråga, skall jag dock be att få upptaga en tid af några minuter för att yttra något i densamma.

Herr *Ivar Månsson* sade, att det gått temligen raskt med löneförhöjningarna för de extra ordinarie professorerna. Ty det vore ej länge sedan de hade 2,500 kronor i lön, nemligen då de voro adjunkter. Jag vill dervid påpeka, att då hade de endast 2 föreläsningstimmar i veckan — det är skilnad mot hvad de nu hafva.

Angående
löneförhöjning
åt c. o. pro-
fessorer vid
universitetet.

(Forts.)

Herr von Friesen jernförde de extra ordinarie professorerna med lektorerna och sade, att för lektorerna ej högre aflöning satts i fråga än 5,000 kronor. Det tyckte han kunde vara till fyllest äfven för de extra ordinarie professorerna. Dervid är likväl att märka, att en person blir fortare lektor än extra ordinarie professor. Medelåldern för en extra ordinarie professor är 40 år, för en lektor något öfver 30 år — det är en tidsskilnad på ungefär 10 år. Under dessa 10 år uppbär en lektor i lön — jag räknar efter Kongl. Maj:ts nuvarande förslag — 37,500 kronor, medan den, som går och väntar på att blifva extra ordinarie professor, får skuldsätta sig under samma tid. Det synes därför alldeles icke orimligt, att slutlönen för honom blir något annorlunda än för en lektor — ehuru naturligtvis ingen lektor finnes, som icke gerna skulle vilja komma till samma slutlön.

Här anfördes äfven af en talare, att sekreterare och kamrerare i statskontoret, fångvårdsstyrelsen o. s. v. hafva samma lön, som nu begäres för de extra ordinarie professorerna. Äfven i många andra verk finnas tjänstemän, hvilkas utbildning alls icke förutsätter den tid och kostnad, som de extra ordinarie professorernas, men som ändå hafva icke blott samma, utan ändå högre aflöning, än nu föreslagits för dessa.

Man kan tycka, att det bör vara till fyllest, att de extra ordinarie professorerna börja med en lön af t. ex. 4,000 kronor. Det är ju för många, och kanske äfven för herr von Friesen, en ganska stor summa. Han har sannolikt glömt hvad han för en tid sedan sade, nemligen, att 1,000 kronor endast är som en pris snus. — Ja, det är sant, att det icke var herr von Friesen, som fälde detta yttrande, utan friherre Barnekow, men så till vida sade herr von Friesen det också, att han accepterade hvad friherre Barnekow sagt.

Men jernför man nu dessa inkomster af 4,000 kronor med utgifterna, så skall jag be att få påpeka några omständigheter, som göra 4,000 kronor till en bra liten aflöning. Om jag tänker mig, att en person blir extra ordinarie professor vid 40 års ålder, och att han blifvit student vid 20 år, så har han kanske under den mellanliggande tiden måst sätta sig i skuld för 15,000 kronor. Detta blir 750 kronor per år, räntor inberäknade. Han har naturligtvis under dessa år förtjenat åtskilligt, men han kan ju icke heller betala räntor och lefva på 750 kronor om året, som jag antar, att hans skuldsättning uppgår till. Om han nu anskaffar dessa penningar genom lån af andra, eller sätter till egen förmögenhet, eller föräldrarnes förmögenhet, det kan ju vara precis detsamma. En skuld på 15,000 kronor medför, efter beräkning af 5 procents ränta, ett räntebelopp af 750 kronor om året. Om han sedan tager en lifassurans, för att hafva säkerhet för denna skuld, så läser den icke kunna gå under mindre än 300, kanske 350 kronor, ty assuranspremien för 15,000 kronor

är en ganska vacker summa. Jag vill antaga, att den uppgår till 350 kronor. Vidare antager jag, att han hyr en våning om 4 à 5 rum för ett belopp af 750 kronor, att han betalar i kronoskatt $1\frac{1}{2}$ procent och i kommunalskatt 5 procent, hvilket gör nära 300 kronor. Så skall han hafva böcker, och om vi sätta hans utgifter därför till 150 kronor, så får han lägga sig till med bra litet böcker. Dessa hans utgifter gå alltså upp till 2,300 kronor. Han har då 1,700 kronor kvar. Men om han behöfver en tjenarinna, så kostar denna 100 kronor, och har han en vanlig kropp, så måste han betala för läkarevård 50 kronor, och då får det ändå icke vara en läkare, som ordinerar medicin, utan bara diet. Efter allt detta har han då kvar mellan 1,500 och 1,600 kronor till mat och kläder för sig, sin hustru, kanske ett par, tre, fyra barn samt tjenarinna, och herrarne kunna väl begripa, att detta är knappt.

Nu sade herr Ivar Månsson, att många hafva knappare. Men är det därför skäl att sätta en extra ordinarie professor i den ställning, att man kan säga, att ingen har det knappare? Hans ställning är väl sådan, att han kan för sin familjs underhåll behöfva litet mer än 1,500 à 1,600 kronor med ett ålders-tillägg visserligen af 500 kronor efter 5 år, och ytterligare 500 kronor efter 10 år. Herrarne se ju tydligt, att det icke gerna kan gå i hop för honom. Och när han dör — ja, då lemnar han efter sig, naturligtvis i fall han icke satt till sin privata förmögenhet, den der skulden af 15,000 kronor, och hvad få då fordringsegarne? Jo, de få öfva sig i studiet af all tings förgånglighet och fåfänglighet. Jag kan icke se, att de få något annat, men de få väl vara nöjda med det.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Sahlin: Jag kan i det väsentliga ansluta mig till de ärade talare, som yttrat sig till förmån för Kongl. Maj:ts proposition, och jag skulle hafva nöjt mig med att hafva denna stämning inom mig sjelf, derest jag icke ansett lämpligt att närmare belysa en punkt i utskottets förslag, den punkt, hvari det mest skiljer sig från Kongl. Maj:ts förslag.

Statsutskottet föreslår nemligen, att en extra ordinarie professor skall vid lönetursberäkningen få räkna sig till godo de år, som han varit anstald som docent vid universitetet, med afdrag af tre år. Dermed har utskottet satt extra ordinarie professorsinstitutionen i intim förbindelse med docentinstitutionen, men detta är, tror jag, en förbindelse, som icke kan gagna våra universitet. Det är nemligen icke någon fullt lämplig ställning för en redan till mogen ålder kommen man att länge gå såsom docent vid universitetet. Det kan ju vara det under vissa enstaka förhållanden, dertill nekar jag icke, men i de flesta fall är det

*Angående
löneförhöjning
af e. o. pro-
fessorer vid
universitetet*
(Forts.)

Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.
(Forts.)

det bestämdt icke. I allmänhet bör en docent icke uppmuntras dertill.

En något äldre docent skall ju, så vida han icke har enskild förmögenhet, hvilket man sällan kan förutsätta i fråga om lärddt folk, lefva af de afgifter, som han kan få på kollegier och enskilda lektioner, som han gifver studenter i och för deras examensstudier. Men detta är i längden en synnerligen neddragande sysselsättning. Den är det därför, att det är ett slafgöra att sitta och plugga timme efter timme med studenter, som jemut upp vilja förvärfva sig minimum af approbaturfordringarne. Jag kan säga, att det är ett slafgöra, ty jag har sjelf varit med derom, och jag vet, hvad det kostar att sitta på detta sätt dagen i ända och bokstafligen icke våga säga nej till någon, som kommer och frågar, om man icke vill i den brådaste tiden mottaga ännu en lektionant. Man vågar det icke, ty det är af detta man skall lefva. Säger man nej till den tionde, elfte eller tolfte timmen om dagen, så går studenten till en annan, och derigenom uppammar man en konkurrens, och det vågar man icke taga på sig.

Derför att på detta sätt docentinstitutionen i de äldre graderna skulle få ett oberättigadt och opraktiskt stöd genom utskottets förslag, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr von Friesen: Äfven med risk att af ytterligare några talare få en resumé af de broschyrer och tidningsartiklar, som i denna fråga på sista tiden varit synliga, har jag begärt ordet, särskildt med anledning af den siste ärade talarens yttrande, att statsutskottet skulle hafva satt docentinstitutionen uti intimt samband med extra ordinarie professors-institutionen, eller om det var tvärtom. Utskottet har icke satt dem i någon förbindelse alls. Utskottet har endast utgått från det faktiska förhållande, som redan existerar. Det har upplysts i en broschyr, som blifvit här utdelad, eller i någon tidningsartikel — på hvilket ställe kan jag ej erinra mig, ty det är så många uppsatser, som jag fått taga del af — att de extra ordinarie professorerna i medeltal skulle hafva nio docentår. Förhåller det sig faktiskt så, och få de af dessa, för erhållande af ålderstillägg, räkna sig sex till godo, när de blifva extra ordinarie professorer, icke kunna de väl hafva något deremot. För min del tviflar jag åtminstone derpå.

En ärad talare på göteborgsbanken sade, att statsutskottet i en punkt gått ifrån sitt utlåtande förra året, nemligen deruti att utskottet då föreslagit, att det andra ålderstillägget icke skulle inträda förrän efter 10 år. Men ett sådant uttalande har utskottet icke gjort, utan det har blott sagt, att man borde taga i öfvervägande, huruvida icke detta ålderstillägg borde utgå först 10 år efter mottagandet af det första ålderstillägget. Något sådant öfvervägande har icke skett, åtminstone icke af de myndigheter, som

förberedt ärendet. Utskottet hade således i år fullt fria händer i denna fråga, synes det mig.

Samme talare nämnde också, att det icke alltid vore fördelaktigt för akademien att få gamla docenter till professorer, och det är också min öfvertygelse. Men deremot tycktes han mena, att det alltid skulle vara fördelaktigt för läroverken att få en gammal docent till lärare. Jag tror icke, att man kan säga detta heller, utan det gäller väl att få de lämpligaste personerna i det ena fallet så väl som i det andra.

Samme talare klandrade jämförelsen mellan lektorerna och de extra ordinarie professorerna, men sjelf gjorde han en jämförelse mellan de extra ordinarie professorerna och sekreteraren i landtmäteristyrelsen, tror jag. Jag frågar, hvilken jämförelse som ligger närmast till hands.

Han klagade äfven öfver att jag underlåtit att jämföra de extra ordinarie professorerna med de ordinarie; men det underlät jag icke, ty jag sade, att här, som på andra ställen, förefinnes ett lönesystem med platser med olika löneförmåner, och att det för öfrigt icke är Riksdagen, utan Kongl. Maj:t, som infört detta system med olika aflönade lärareplatser.

Vidare nämnde den ärade talaren, att man genom att bifalla Kongl. Maj:ts förslag skulle bringa frågan ur världen. Nej, jag vädjar till kammaren: när lyckas man någonsin bringa en lönefråga ur världen? Icke har jag trott mig få vara med om den tidpunkten.

En ärad talare på gefleborgslänsbanken nämnde, att när en person befordrades till extra ordinarie professor, så har han fått vänta längre än en person, som befordras till lektor. Ja, det kan ju i vissa fall vara förhållandet, men i andra fall hafva personer faktiskt blifvit extra ordinarie professorer vid yngre år, än man vanligen blir lektor. Det är emellertid med hänsyn till just de fall, då det dröjer länge med befordran, som utskottet velat införa den förmån i afseende på ålderstilläggens beräkning, som här blifvit klandrad.

Hvad slutligen samme ärade talares beräkningar beträffar, så vill jag visserligen icke klandra dem, men jag undrar, om han dermed verkligen bevisat, att en slutaflöning af 5,500 kronor är tillräcklig. Det beviset fattades, synes det mig. Den ärade talaren syntes för öfrigt intressera sig mycket för de fordringsegare, som funnes efter en afliden extra ordinarie professor. Är det således meningen, att vi för dessa fordringsegares skull nu skola bifalla Kongl. Maj:ts proposition, i stället för utskottets förslag?

Herr A. Hedin: Herr talman! Nej, det är ganska visst, att vi genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition icke bringa denna fråga ur världen. Den skall komma åter, gång efter annan, ehuru i ny och förändrad gestalt. Men dermed vare icke sagt, att vi ej

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

Angående
löneförhöjning
af c. o. pro-
fessorer vid
universiteten.
(Forts.)

genom att bifalla Kongl. Maj:ts proposition skulle göra hvad som vore nyttigt för universiteten och billigt mot de ifrågavarande universitetslärarne, och att det blefve en paus, ett uppehåll i denna fråga; — och det är öfver hufvud taget i det politiska lifvet, hvad man i allmänhet kan beräkna och räkna på.

Det erinrades nyss, herr talman, att det skulle finnas de, som hafva det sämre än de extra ordinarie professorerna, ja, det är visst och sant, och jag behöfver icke påminna derom, jag, som så ofta har i skrift och tal tagit till orda för de små, de sämst aflönade och tillgodosedda af statens tjenare. De äro många, som hafva det sämre än de extra ordinarie professorerna, i synnerhet om man gör sig skyldig till det förbiseendet, att blott jemföra *lönebeloppen*, utan att jemföra *personernas ställning i öfrigt*. Att tala vidare derom blir emellertid ett ypperligt tillfälle, när vi komma till statsutskottets på denna lista uppförda betänkande i anledning af väckt motion om förbättring i jernvägsbetjentens lönevilkor. Då få vi nog anledning att besinna, att det fins flere andra här i landet, på hvilkas ekonomiska ställning i deras innehafvande statstjenst det är ännu mera skäl att tänka, än på de extra ordinarie universitetsprofessorernas.

Samme talare, min ärade vän, statsutskottsledamoten på skånebanken, påpekade också, att enligt hans mening genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition åtskilnad i lönevilkoren för ordinarie och extra ordinarie professorer skulle bli för ringa. Jag är här vid lag af en alldeles motsatt mening, emedan jag påstår, att skilnaden i lönevilkoren för ordinarie och extra ordinarie professorer i alla fall blir — för stor. Det förefaller mig, icke blott af detta hans yttrande, utan ock af många andra, som jag hört utanför denna kammare, under det att denna fråga man och man emellan diskuterats, som om detta olycksaliga uttrycket »extra ordinarie» skulle utöfva en i hög grad förvillande inverkan på allmänna föreställningssättet. Det är en tradition i språkbruket, som verkar derhän, att orden »extra ordinarie» eller »extra» föranleda många att, utan vidare undersökning, dervid tänka sig helt unge män, som äro tills vidare underkastade ett slags noviciat, men som en gång i tur och ordning skola komma fram till en ordinarie plats med en bättre ekonomisk ställning. Det är i den mening man förr talade så mycket om »en ung extra ordinarie i verken» och sade, att nu har den och den ändtligen »hunnit fram till ordinarie plats». Men hela detta sätt att betrakta de extra ordinarie professorerna såsom unga noviser och deras embeten såsom endast öfvergångsplatser är den falskaste föreställning i världen; dessa professorer äro nemligen, såsom här flere gånger blifvit upprepadt, och som herr statsrådet och chefen för ecklesiastik-departementet i sitt anförande påpekat, i medeltal nära 40 år gamla, när de komma till sin extra ordinarie professur. Öfvergångsplats till ett ordinarie och bättre aflönadt embete är den extra ordinarie pro-

fessuren icke alls; åtminstone måtte de fall vara ganska sällsynta undantagsfall, när man kan betrakta saken på detta sätt. Det förhåller sig icke med de extra ordinarie professorerna så, som med de förr befintliga adjunkterna. Adjunkten var ju anställd i samma ämne, som den ordinarie professorn, och hans uppgift var att tjena till biträde och vikarie åt denne. Nu åter äro de extra ordinarie professorerna innehafvare af embeten, som i allmänhet representera andra vetenskaper eller vetenskapsgrenar än den ordinarie professur, med hvilken hans embete, hans ämne eller vetenskapliga uppgift är närmast beslägtad. Antingen representerar den extra ordinarie professorn ett helt nytt ämne, som förut icke varit vid universitetet i någon den ringaste mån representeradt, eller också representerar han en ny vetenskapsgren, som man väl kan hafva, nominelt räknadt, under ett äldre vetenskapsområde, men som förut endast existerat i alldeles embryoniskt tillstånd, en af dessa nya vetenskaper, som under ett antal decennier — låt oss säga ett halft århundrade — utvecklats sig så, att de tagit försteget framför det, som innefattas i den vetenskap eller vetenskapsgren, det ämne, från hvilket de blifvit utbrutna. Det är således icke alls fråga om någon öfvergångsplats. Det är från dessa synpunkter, som man rätteligen bör betrakta frågan om de extra ordinarie professorerna. Men begreppen hafva, som sagdt, på ett högst olyckligt sätt blifvit förvillade. Om herr ecklesiastikministern kunde hafva godheten att söka utrota den förvillande benämningen, förbjuda den genom något strängt straff, som infördes i strafflagen, så skulle han sannerligen göra en god gerning.

Men, herr talman, det är dock i sjelfva verket möjligt, att dessa extra ordinarie professorer kunna komma att *blifva* öfvergångsplatser, detta till den största skada för det vetenskapliga arbetet, för undervisningen vid universitetet, korteligen sagdt, för hela högskoleverksamheten. Det kan komma att gå så, att om man lemnar de extra ordinarie professorerna i den mindre goda ekonomiska ställning, hvori de för närvarande äro försatta, eller endast på ytterst otillfredsställande sätt förbättrar den, det kan hända — och detta i följd af något, som kallas omständigheternas magt, för hvilken stundom allt hvad principer heter i världen får vika — att, när en ordinarie professur blir ledig, universitetets myndigheter, ända upp till den högsta, Kongl. Maj:t, förena sig om att till den ordinarie professur, som blifvit ledig, befordra en extra ordinarie professor, ehuru hans vetenskapsgren så att säga endast nominelt hör till den lediga ordinarie professuren. Och man bör så göra, säger man då, därför, att han tjänat och släpat, arbetat troget och tråget i vetenskapens och universitetets tjänst för en ringa lön så lång tid; det kan icke hjälpas, vi måste, äfven om det icke är fullkomligt korrekt, och äfven om vi veta, att detta kan komma att lända till skada för det vetenskapliga

*Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.
(Forts.)*

Angående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universiteten.

(Forts.)

arbetet, skaffa honom den lilla ekonomiska förbättring, som ligger i befordran från extra ordinarie till ordinarie professor. Det kan gå så, att de extra ordinarie professurerna i denna mening blifva öfvergångsplatser; men dertill äro de icke afsedda, och för närvarande utgöra de det icke heller.

Då man framhåller, att det bör vara en betydlig skilnad mellan en ordinarie och en extra ordinarie professors aflöuing, och att den skilnaden skulle på ett betänkligt sätt blifva minskad genom ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så behöfver jag blott erinra om och icke upprepa hvad hittills blifvit sagdt, att med undantag af konsistoriegöromålen, äro alla fordringar på den extra ordinarie professorn enahanda som de, hvilka ställas på den ordinarie. Jag vet väl, ty jag har till och med sett det tryckt, att det lär finnas — nej finnes, det är tyvärr verkligen sant, det är icke blott ett löst rykte — en ordinarie professor här i landet, som förnekar detta förhållande, förnekar att kompetensfordringarna till en extra ordinarie professur äro desamma som till en ordinarie. Jag vill tro, att han är ensam om denna åsigt, och för öfrigt skulle kanske hans förnekande icke väga mycket, eftersom jag vill tro, att, om han sjelf numera skulle söka en professur, ingen enda fakultet i de fem verdensdelarne skulle förklara honom kompetent.

Det har, herr talman, under ingen föregående tid egt rum en så stark, så liflig och så mångsidig samverkan, som i våra dagar, mellan det vetenskapliga lifvet och det praktiska lifvet. Med det praktiska lifvet menar jag icke blott det industriella lifvet, taget i ordets vidsträcktaste mening, utan jag afser dermed också hela den politiska samhällsverksamheten. Detta har fört med sig, att vetenskapens fortgående specialisering kräfver och kommer allt jemt i framtiden att, i en utsträckning, om hvilken det icke är värdt att vi söka göra oss några föreställningar, kräfva nya representanter för nya vetenskapsgrenar vid högskolorna. Det är icke möjligt för ett litet land att undandraga sig denna rörelse. Vi kunna väl icke på något sätt täfla med de stora länderna härutinnan, det är ju gifvet. Men när man t. ex. hör en representant för det rika Frankrike i en för några månader sedan publicerad afhandling höja rent af ett nödrop öfver det sätt, hvarpå universitets-fakulteterna och några andra högskolor i Frankrike äro utrustade med lärarekrafter, i jämförelse med de tyska universiteten, så får man anledning besinna, att denna fråga får ses från andra synpunkter än den angående erhållande af nödiga lärarekrafter för verkställande af tentamina och examina vid universiteten. Den ifrågavarande franske författaren höjer, sade jag, ett nödrop, då han konstaterar, att de franska högskolorna inom 14 uppräknade vetenskaper eller vetenskapsgrupper äro försedda med 318 lärare, under det deremot motsvarande tyska fakulteter hafva 662, oberäknadt 42 representanter för de

politiska och ekonomiska vetenskaperna, som inom »*facultés des lettres*» eller, som vi skulle säga, filosofiska fakulteter i Frankrike endast hafva 3 representanter, och oberäknadt äfven dem, som för tillfället, vid den tidpunkt, som jämförelsen afser, voro hindrade af sjukdom eller stadda på resa, hvarigenom jämförelsen slutligen upptager omkring 320 lärare i Frankrike mot öfver 700 i Tyskland. Han fortsätter jämförelsen beträffande de naturvetenskapligt matematiska vetenskaperna, och kommer dervid till resultatet 286 lärare i Frankrike mot 477 i Tyskland. Han frågar, hvad man skall säga om, att medicinska fakulteten i Paris för 4,000 lärjungar har 64 lärare, medan medicinska fakulteten i Berlin har 124 lärare för 1,100 lärjungar. Hans mening är, att de franska fakulteternas lärarekrafter böra ökas med åtminstone 300—400 lärare. Nå, detta är ju icke något föredöme, som lämpar sig för oss, men så mycket kan man derutaf ändå sluta, att äfven i ett litet och icke rikt land, som vårt, utvecklingen icke kan stanna vid ungefär det antal lärarekrafter, som för närvarande finnas vid de svenska universiteten. Detta är otänkbart, ty utvecklingen kommer förmodligen att fortgå, så länge människor och samhällen finnas på jorden.

Då uppstår en annan fråga: hvar taga medlen? Det är nu min öfvertygelse, att det en gång skall komma derhän, att universitetskurserna måste betalas. Det är ett gammalt talesätt — något mera är det icke, när det nemligen upprepas nu — att det skulle vara ett stort företräde, att undervisningen här i landet vore kostnadsfri. Uttrycket är väl icke alldeles korrekt, men taget i den mening, hvori det användts, har det utan tvifvel förr haft sitt berättigande, men omständigheterna äro nu förändrade. Såsom stöd för min mening, att det skall komma derhän, vill jag påpeka, att när man vid den i fjol antagna reformen af universitetsafdelningarne i Österrike beslöt förbud mot upptagande af kollegiihonorar för alla, som gingo in på den nya staten, så var detta under hela den offentliga debatten i det österrikiska riksrådet sjelfva hufvudfrågan. Det var den punkt, om hvilken meningarne voro mest delade, och från flera håll har man beklagat det då fattade beslutet, hvarvid man, bland annat, stödjer sig på erfarenheten från Ungern. Der säger man nu, att det var en olycklig reform att upphäfva lärjungarnes betalningsskyldighet för åhörandet af flertalet kollegier och föreläsningar vid universitetet, och detta därför, att det är så med människor, att de näppeligen sätta något värde på annat än det, som kostar dem något. Det är alldeles samma idé som den, hvilken tillämpas i Amerika, der de öfvermåttan rika universiteten taga upp högst betydliga afgifter. Harvard university vid Boston, med årsinkomster af 6 millioner francs, tager lika fullt upp afgifter, som uppgå ända till 150 dollars för 8 månaders undervisning. Som bekant är det i Amerika mycket vanligt, att under ferierna studenterna egna sig

*Angående
löneförhöjning
åt c. o. pro-
fessorer vid
universiteten.*

(Forts.)

Åtgående
löneförhöjning
åt e. o. pro-
fessorer vid
universitetet.

åt alla möjliga slags yrken för att tjena in hvad de skola betala i kollegieafgifter. Detta är erfarenheten der, och vi skola en gång med nödvändighet komma derhän äfven i Sverige.

(Forts.)

Men derom är nu icke fråga. Frågan är nu att afhjelpa ett ohållbart tillstånd. När jag hör, att man påpekar, att den åttonde hufvudtiteln — här vore det bättre att säga budgeten för undervisningen, budgeten för den högre undervisningen — växer så starkt och hastigt, så är jag alltid frestad att hänvisa dem, som så tala, att kasta en blick på fjerde och femte hufvudtitlarne. Jag gör det så mycket hellre, som i mina ögon den åttonde hufvudtiteln — jag menar undervisningsbudgeten — också är i högsta mening, och för ett litet land i högre mening än för ett stort, en försvarsbudget. Och med dessa ord anhåller jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Nyström, Wavrinsky* och *Nordström* i Stockholm.

Herr Ernst Carlson: Blott ett par ord för att bemöta några anmärkningar, som en ärad talare på stockholmsbanken framställt.

Han talade i ogillande ton om en mängd tidningsartiklar och broschyrer, som skrifvits rörande denna fråga. För min del kan jag häri icke finna annat än ett tecken på att frågan är af vigt, och jag tror äfven, att det är ett både lofligt och nyttigt sätt att visa intresse för en riksdagsfråga, att den flitigt behandlas i pressen.

Samme ärade talare påstod vidare, att jag citerat statsutskottet orätt, då jag sade, att statsutskottet i föl yttrat sig för en tioårig mellantid för erhållande af lönetilägget å 500 kronor. Statsutskottet har, sade han, endast sagt, att det borde »tagas i öfvervägande», huruvida icke en sådan mellantid vore lämplig. Det senare uttrycket måste enligt handlingarna erkännas vara det ordagrant rigtiga. Statsutskottet har nu också tagit saken i öfvervägande och funnit, att fem år är en lämpligare tid för nämnda mellanskof än tio år. Kanske skulle utskottet, om det ytterligare fått öfverväga saken, kommit Kongl. Maj:ts förslag ännu närmare. Och i hvarje fall har kammaren att nu taga i öfvervägande, om det icke kan vara lämpligare att taga Kongl. Maj:ts förslag än utskottets.

Att åter det skulle vara till läroverkens fördel att få gamla docenter in bland sina lärare, har jag aldrig påstått, än mindre åsyftat. Kommer ej en docent vid jemförelsevis unga år in vid läroverken, lär han der nog mötas af en konkurrens, som ej gör hans utsigter att på det hållet få befordran särdeles ljusa.

Meranämnde talare sade också, att det vore hopplöst att tro, att man skulle kunna bringa en fråga sådan som den föreliggande ur världen. Ja, gud ske lof, det är det i viss mening. Ty jag

hoppas, att universiteten skola allt jemt utveckla sig, så att det från dem ständigt måste framkomma nya anslagskraf, ehuru icke just i denna riktning. Jag förmodar nemligen, att vi, om Kongl. Maj:ts proposition bifalles, skola få se frågan om de extra ordinarie professorernas löneförhållanden för en längre tid aflägsnad från Riksdagens bord. Jag anser mig hafva grundad anledning till en sådan förmodan; ty år 1875 afgjordes frågan om de ordinarie professorernas löneförmåner, och jag kan icke erinra mig, att denna fråga varit före under de tjugutre år, som sedan dess förflutit.

Allt nog, herr talman, emedan jag finner statsutskottets förslag endast vara ett öfvergångsförslag, som för tillfället erbjuder åtskilliga fördelar, men å andra sidan anser Kongl. Maj:ts förslag vara egnadt att på tillfredsställande sätt lösa frågan för en afsevärd framtid, så vidhåller jag mitt yrkande om bifall till det senare.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter det herr talmannen till proposition upptagit hvartdera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b).

Bifölls.

Punkten 6.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att till arfvode åt en lärare vid universitetet i Upsala, som kunde finnas villig och lämplig att derstädes meddela undervisning i finsk-ugriska språk, särskildt lappska och finska, måtte beviljas ett årligt anslag af 2,500 kronor; och hemställde utskottet:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen till arfvode åt en lärare vid universitetet i Upsala, som kunde finnas villig och lämplig att derstädes meddela undervisning i finsk-ugriska språk, särskildt lappska och finska, på extra stat för år 1899 beviljade ett anslag af 2,500 kronor.

I afgifven reservation hemställde deremot herrar *Pehrson* i Törnerud, *Ersson* i Vestlandaholm, *Persson* i Stallerhult, *Erickson* i Bjersby, *Kihlberg*, *Larsson* i Mörtlösa, *Månsson*, *Sjö*, *Nylander*, *Norberg* och *Persson* i Tällberg, att Kongl. Maj:ts i denna punkt omförmälda framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Ivar Månsson: Som herrarne torde hafva funnit, har en del ledamöter af denna kammare i statsutskottet reser-

Angående arfvode åt en lärare i finsk-ugriska språk vid universitetet i Upsala.

*Angående
anfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

verat sig mot förevarande beslut. Vi ha nemligen för vår del icke kunnat vara med om denna lärostols inrättande vid Upsala universitet, utan vi hafva trott, att sådana skäl icke voro förbragta, som betingade ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Som herrarne torde finna, frångår det af den kongl. propositionen, att man har i perspektiv tillsättandet af flera dylika platser hädanefter. Det säges nemligen i den kongl. propositionen: »Inom området för den humanistiska sektionens verksamhet finnes åtskilliga vetenskaper, till hvilka sektionens undervisning borde utsträckas, men hvilka ej vore behörigen representerade genom någon särskild målsman inom universitetets ordinarie lärarepersonal.» Således är det flera, som skola komma efter den här, och jag tror också säkert, att det blir fallet, i fall man beviljar detta anslag. Skall man upprätta en lärostol eller tillsätta en lärare i detta ämne, så tror jag säkert, att det skall komma att skapas flera dylika lärostolar.

Det är ju tydligt, att, om det finnes ett mycket starkt behof af en sådan lärostol, man icke får säga så mycket om det, utan måste vara med derom, och det är således i främsta rummet behofvet af en dylik lärostol, som man bör pröfva och undersöka. För min del har jag funnit, och flere med mig, att det i detta fall icke är så oundgängligen nödvändigt att anställa en ny lärare vid akademien i detta ämne. Statsutskottets majoritet har heller icke ansett det så säkert och klart, att den vägat föreslå en ordinarie lärostol, utan den har blott föreslagit densamma på extra stat, och det mera med tanke derpå, att det nu finnes en person, som är lämplig för ändamålet, och man betviflar, att, om denna person går bort, det finnes någon annan, som är lämplig att intaga denne lärares plats. Det är således enligt min uppfattning ett rent personligt förhållande, som här är i fråga, och för hvars skull denna lärostol skulle upprättas. Nu är det, efter hvad jag trott mig finna, så, att man önskar denne universitetslärare för att tillmötesgå ett verkligt praktiskt behof. Jag skall också uppehålla mig vid denna sida af saken. Jag förstår icke och kan icke finna det teoretiskt nyttiga häruti, och jag skall därför be att få hålla mig till de praktiska skäl, som här äro anförda.

Det säges, att man skall inrätta denna lärostol för att undervisa personer, som sedan skola vara lärare i Norrland för lapparne och för dem, som tala det finska språket, så att desse lärare må kunna de nämnda språken och kunna samtala och undervisa på dem. Nu har jag hört klagas öfver deruppifrån, att man har svårt att få prester och lärare vid skolorna att låta bli att tala lappska och finska med ungdomen. De hafva en sådan böjelse därför, ty de känna dessa språk från sina barnaår och hafva svårt att öfvergifva dem, och jag har hört sägas, att det är nödvändigt att få en mera sträng öfvervakning, för att man skall

kunna vara säker på, att prester och lärare verkligen lägga an på att försvenska befolkningen, genom att tala svenska med dem. Och nu skulle det inrättas en lärostol för en person, som skulle lära dem att tala finska. Det förefaller mig, som om det snarare borde vara tvärtom. Jag kan icke fatta, att det skall vara rätt att, om man vill komma ifrån de lappska och finska språken deruppe, inrätta en lärostol, för att de prester och lärare, som verka deruppe, skola få lära sig dessa språk. I detta praktiska fall, hvarom här är frågan, talar man sålunda stick i stäf mot hvad man borde. Den ena gången använder man den stora utbredningen af finska och lappska språken såsom ett skäl för att få ännu en biskop deruppe, och en annan gång använder man samma skäl för att presterna och lärarne skola få lära sig tala finska och lappska. Det är för mig alldeles ofattligt, att något sådant skulle kunna vara riktigt. Jag ber att få säga, att jag tror, att det finnes en allmän åstundan att på denna hufvudtitel så långt man kan gå anspråken till mötes. Man märker också, huru denna hufvudtitel växer och växer i samma mån som anspråken växa och växa, men skall detta fortgå i oändlighet, så kommer man slutligen derhän, att man blir rädd, man kommer då kanhända att slå in på en annan bog, och jag tror därför icke, att man har fördel af att sträcka sina anspråk så långt, som man i detta fall gjort, och i alla möjliga fall vädja till Riksdagens frikostighet och ställa densamma på prof.

Det är af dessa skäl, och då jag icke kunnat se den allra minsta praktiska nytta af denna lärostols iurättande, som jag för min del icke kan vara med om den kongl. propositionen, utan yrkar afslag å densamma.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag deremot får för min del till kammarens benägna öfvervägande rekommendera ett godkännande af Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Kongl. Maj:t har verkligen icke i sin proposition uppställt några perspektiv för ytterligare begäranden i likartad rigtning. Det är i den skrifvelse, som ursprungligen bragte denna fråga på tal inom den humanistiska sektionen af Upsala filosofiska fakultet, som ett dylikt yttrande förekom. Jag vill dock ingalunda förneka, att det icke många gånger kommer att till Riksdagens öfvervägande framställas begäran om inrättande af nya lärostolar vid våra universitet, men för ögonblicket, och i sammanhang med denna fråga, har Kongl. Maj:t icke framställt någon dylik.

Kongl. Maj:t har först och främst sett saken från den teoretiska eller rent vetenskapliga synpunkten. De här ifrågasvarande språken hafva på sista tiden börjat att tillvinna sig allt större och större uppmärksamhet, och med tillhjelp af studiet

Angående arfvode åt en lärare i finsk-ugriska språk vid universitetet i Upsala.
(Forts.)

*Angående
arfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

utaf desamma har det spridts ljus öfver många förut okända förhållanden rörande just den del af världen, dit vi höra, nemligen Nordeuropa. Man har med afseende å Nordeuropas språk och etnografi kommit till insigt om saker, som förut varit alldeles obekanta för oss.

En norrman och en dansk hafva förut i väsentlig mån bidragit just till utvecklingen af dessa studier. Omständigheterna hafva så fogat, att äfven vi nu hafva en för föreliggande uppgift fullt lämplig och skicklig person. Både med afseende derå, att saken rör oss nära, och med afseende derpå, att vi för tillfället hafva en duglig och skicklig man att tillgå, har denna fråga kommit upp.

Jag vågar vidare gent emot den siste ärade talaren påstå, att specielt ur praktisk synpunkt har detta förslag en stor fördel, samt att det är en förpligtelse för oss att begagna oss af det tillfälle, som nu erbjudits oss. Vi hafva en ganska stor finsk och lappske befolkning, dess språk, dess seder, dess gamla inrättningar och dess borgerliga förhållanden äro vi helt visst skyldiga att följa med den största uppmärksamhet, och det kan inträffa på mera än ett håll, att vi behöfva en kännare af bithörande förhållanden, hvilken kan räcka oss en hjälpsam hand vid ordnandet af både det ena och det andra. Med anledning af den siste talarens yttrande derom, att det icke skulle vara till nytta, utan rent utaf till skada, att få en person anställd, som vore specielt hemmastadd i finska och lappska språken, så vill jag nämna, att det är vår mening att utbreda kännedom om svenskt språk och svensk odling i dessa våra nordligaste bygder, men vi skola på samma gång städse låta oss angeläget vara att icke neka finnar och lappar all den rätt, som vi vilja tillerkänna oss sjelfva, nemligen att se sin nationalitet och sina särskilda behöfver respekterade, och framför allt är detta nödvändigt på det religiösa området. Jag har en gång haft ett långt samtal med en person, som står dessa förhållanden mycket nära. Han har sagt: »Vi skola göra vår svenska odling bekant och kär för dessa folk, som vi hafva uppe i nordnen, men framför allt akta oss för att på något sätt kränka deras religiösa kraf, der de vilja se detta tillfredsstäldt på sitt eget modersmål. Ty låtom oss tänka oss, att vi sjelfva skulle sitta och läsa bibeln eller postillan, eller något dylikt på ett främmande, om också icke obekant språk. Icke blir det samma religiösa uppbyggelse, som då man läser eller hör sitt eget modersmål.»

Jag vill slutligen, och detta är af vigt, ehuru det icke är för mig af alldeles afgörande betydelse, säga, att mera än en gång hafva både hos oss och hos andra folks representativa församlingar framhållits, att, när tillfälligtvis en vetenskapsman finnes, som är särskildt egnad att företräda en viss vetenskapsgren, man bör, äfven om denna vetenskapsgren icke är af den universella

beskaffenhet, att den alltid kan påräkna att anses vara berättigad att hafva en särskild målsman, begagna sig af den kraft, som finnes, för att göra sig denna till godo.

Ett sådant förhållande föreligger nu. Vi hafva en verkligt vetenskapligt anlagd man med fullkomlig kännedom om både finska och lappska språken; af denne persons biträde har Kongl. Maj:t verkligen redan en gång förut haft en direkt fördel, nemligen vid uppgörande af plan och grund för den öfversättning till lappska språket af Nya testamentet, som nu pågår. Den begärda summan är obetydlig, men vi kunna dock genom densamma göra vetenskapen en tjänst och gagna en i många afseenden vanlottad befolkning och sjelfva hafva omedelbar nytta deraf. Då synes det mig ock, att Andra Kammaren bör biträda den kongl. propositionen.

Anjående arfvode åt en lärare i finsk-ugriska språk vid universitetet i Upsala.

(Forts.)

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Afven jag har sett denna fråga ur praktisk synpunkt.

Såsom herr statsrådet nyss nämnde, hafva vi vid vår svenskfinska gräns en ganska betydande finstalande befolkning, uppgående till, såsom jag tror, omkring 25,000 invånare, spridda inom 11 församlingar och kapellag. Självärden jemte folkundervisningen bestrides der af 17 prester och 106 folk- och småskolelärare. Då gudstjensten, konfirmationsundervisningen och undervisningen i folkskolans lägre klasser hufvudsakligen bedrifvas på finska språket, så framstår det ju, såsom en alldeles gifven nödvändighet, att både lärare och prester, för att på ett fullt nöjaktigt sätt kunna utöfva sitt kall, måste kunna tala språket. Förut, då behovet af prester och skollärare icke var så stort, och då krafvet på presterlig bildning icke ställdes så högt som nu, kunde dessa lärare rekryteras från ortens egen språkkunniga befolkning. Nu har emellertid folkskoleväsendet, tack vare Riksdagens frikostighet till särskildt statens folkskolor i de finstalande bygderna, gått framåt, och behovet af såväl skollärare som prester betydligt stegrats, hvarför detsamma nu för närvarande icke kan fyllas ur befolkningens egna led, utan lärare och prester måste tagas äfven från andra trakter, dock alltid med samma anspråk på kunskap i finska språket. Då någon bildningsanstalt eller någon bildningens målsman för detta finska språk icke finnes, så är det helt naturligt, att den kunskap i finska språket, som förvärfvas, måste förvärfvas genom sjelfstudium och genom praktiska öfningar, hvilken kunskap naturligen måste blifva ganska bristfällig och ytlig. Särskildt för prester och lärare måste detta vara betänkligt, då de ju mera än andra måste kunna uttrycka sig litet grammatikaliskt och regelrätt, samt predikstolar och lärarekatedrar kunna ju i alla fall icke få betraktas såsom något slags öfningsplatser för språk.

Det har gifvits exempel på att en ung, obefordrad, icke infödd prestman i dessa trakter måst vid konfirmationsundervisningen

*Angående
arfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*
(Forts.)

använda engelska språket för att göra sig förstadd af en finsktalande konfirmand, en pojke, som hemkom från Amerika med sina återvändande, förut emigrerade föräldrar. Bristen på folkskolelärare, kunniga i finska språket, är äfven för närvarande så stor, att sådana måst tagas från andra håll utan någon som helst kunskap i nämnda språk. Jag har sjelf åbört undervisningen i folkskolans lägsta klass, då lärarinnan måste vid undervisningen af yngre elever använda en äldre folkskoleelev såsom tolk för att göra sig förstadd för de yngre, som icke förstodo svenska.

Då, såsom sagdt, någon bildningens målsman för detta språk icke finnes ens vid universitetet, har det naturligen icke varit möjligt att lemna någon vägledning i språket, varo sig åt de studerande, som med tanken på en blifvande tjenstgöring inom Finmarken kunnat vilja tillägna sig kunskap i finska språket, eller åt blifvande lärare vid seminarierna, af hvilka ju ett är särskildt anlagdt för att utbilda lärare i dessa trakter. Jag vill ock meddela herrarne, att denna brist blifvit uppmärksammas på ett rätt egendomligt sätt i Finlands fennomanska press; det föreslås nemligen der, att våra blifvande skollärare och prester skulle inhemta kunskap om finska språket vid universitetet i Helsingfors för att blifva dugliga till sitt kall der uppe.

Gent emot den af herr Månsson i Trää framställda fordran, att man för att tvinga dem att lära sig svenska språket icke borde hafva några finsktalande lärare, så får jag säga, att det kulturarbete, som fortgår der uppe i Finnmarken, måste fortskrida på frivillighetens och öfvertygelsens väg utan tvång. Det är ett arbete, som bär de allra rikaste frukter i sig, men det kräfver tid, det kräfver flera generationers ålder. För min del är jag öfvertygad om att, om också, såsom jag hoppas, i en framtid befolkningen skall kunna svenska, så kommer alltid finska språket i dessa gränstrakter att jemte det svenska blifva befolkningens språk. Det är på grund af dessa praktiska hänsyn, som jag ställer mig på Kongl. Maj:ts propositions ståndpunkt.

Ur rent vetenskaplig synpunkt torde det kunna ifrågasättas, huruvida man icke borde såsom läroämne vid universitetet upptaga ett språk, som talas till hufvudsaklig del i vårt gamla broderland Finland, och äfven, ehuru såsom provinsdialekt, i en af de gamla Östersjö-provinserna, nemligen Estland, och hvilket språk eger visserligen en ung, men dock ytterst rik och lifskraftig litteratur, som, såsom jag tror, är af mera intresse än någonsin den slaviska munarten, som redan har sin representant vid universitetet i Upsala.

Det är på grund af dessa skäl, som jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall till den kongl. propositionen.

Herr Zetterstrand förklarade sig instämma med herr Kronlund.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Min uppmärksamhet har blifvit fästad derpå, att jag förordat Kongl. Maj:ts förslag. Det är naturligen mitt hjertas mening, att ett bifall till detsamma varit det bästa, men då utskottet i öfrigt tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, endast med den ändring, att det äskade anslaget skulle uppföras på extra stat, så skall jag anhålla att få öfverflytta mitt förordande af Kongl. Maj:ts förslag till utskottets hemställan, och jag antager, att äfven den siste ärade talaren i det fallet förenar sig uti samma önskan.

*Angående
arfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

Herr von Friesen: Herr talman! Jag har i utskottet varit den ende från denna kammare, som stält mig på den sida, som fått sin mening uttryckt i utskottets betänkande.

Det kan ju förefalla underligt, att, när i vårt land finnas bofasta svenska undersåtar, som tala ett från svenskan skiljaktigt språk, detta språk icke skall vara på något sätt representeradt vid universitetet. Men en sådan undran bör dock icke vara så stor. Ty man erinrar sig lätt, att det icke är så särdeles länge, som vårt eget modersmål, svenskan, haft en representant vid universitetet. Universitetet betraktades fordom såsom något så högt, att det, som rörde oss närmast, väl knappast der behöfde vara representeradt. Men nu hafva meningarna gått i en annan riktning. Nu har man ansett, att svenskan der bör hafva en målsman. Hvad angår vårt grannfolk, ryssarne, så har deras språk, det slaviska, på den senaste tiden blifvit representeradt vid universitetet. Beträffande de främmande lefvande språken, tyska, franska och engelska, är det icke länge sedan de fingo sina särskilda målsmän vid universitetet. Man kan då icke undra så mycket på att man så sent kommit derhän, att man fordrar en plats vid universitetet för en språkgrupp, hvilken är representerad inom våra egna landamären, nemligen de finsk-ugriska språken. För min del anser jag, att konsekvensen i utvecklingen på detta område fordrar, att nu början göres till upprättande af en lärostol i finsk-ugriska språk vid universitetet.

Det har här talats om den praktiska sidan af saken. Jag har för min del verkligen icke fäst mig så mycket vid den. Dock tror jag, att äfven den är särdeles beaktansvärd. En ärad talare, ledamot af statsutskottet, nämnde, att man ofta hört talas om, att de lärare, som hafva till uppgift att lära finnarne der uppe svenska språket, icke tala så mycket svenska med dem, utan tala finska. så att det icke blir så mycket med öfningen i svenska språket. Hvaraf kommer sig detta? Jo deraf, att de personer, som satts till detta kall, varit sådana, som haft finska språket till modersmål, men endast till nödortft lärt sig svenska. Nu är meningen tvärtom, att det skall vara personer med svenska till modersmål, som skola lära sig finska språket, och om de komma dit upp för att undervisa, är det väl icke troligt, att de, mot sina

Angående
 arfvode åt
 en lärare i
 finsk-ugriska
 språk vid
 universitetet
 i Upsala.

(Forts.)

order, skola öfvergå från svenska språket till det finska. Ty det är motbjudande för dem; och det är för dem naturligare att tala svenska. Tänker man således på möjligheten att få den svenska kulturen känd och aktad i dessa trakter, nog är det då en bra väg, som man nu slagit in på, nemligen att lära dem, som till nationaliteten äro svenskar, att tala det främmande språk, som der uppe är i bruk.

Emellertid har icke för mig den praktiska sidan af saken varit så mycket bestämmande. Jag har tänkt på universitetets behof att erhålla en lärare i denna språkgrupp. Det är af herr statsrådet nu muntligen framhållet och finnes i statsrådsprotokollet, genom åberopande af universitetsmyndigheternas yttrande, också framhållet, att denna språkgren är för det vetenskapliga språkstudiet af synnerligen stor betydelse. När det nu finnes en person, skicklig i dessa ämnen, är det då icke skäl att gifva honom det understöd, som han behöfver för att vid universitetet få fortsätta sin gagnande verksamhet? Hvarför skall man kasta bort det arbete, som på detta fält blifvit af honom nedlagdt, och hvilket gjort, att han fått en framstående ställning i den ämnesgrupp, hvarom här är fråga? Det kan väl icke vara en god hushållning, att detta förtjenstfulla arbete skall bortkastas. Detta har för mig äfven varit ett väsentligt skäl för min åsigt, att något bör göras i den riktning, som af Kongl. Maj:t föreslagits.

Emellertid, ämnet är nytt. Man vet icke, huru länge denne person är villig att verka vid universitetet, och man vet icke, om det är möjligt att få någon efterträdare åt honom. Vid sådant förhållande har det syntts utskottet lämpligt att, tills vidare åtminstone, uppföra anslaget på extra stat; och jag ber därför att få förorda bifall till utskottets hemställan.

Med herr von Friesen förenade sig herrar *Ernst Carlson, Höjer, Waldenström, Wallis, Warrinsky.*

Herr Kronlund: Herr talman, mine herrar! Jag ber, med anledning af ett förut faldt, af herr statsrådet citeradt yttrande, att få återtaga mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och instämna i statsutskottets tillstyrkande utlåtande.

Herr *Zetterstrand* instämde häruti.

Herr Husberg: Herr talman! Jag skall äfven anhålla att få förena mig med dem, som yrkat bifall till statsutskottets förslag.

Här har under diskussionen, och särskildt af herr von Friesen, betonats, att det är i främsta rummet från den vetenskapliga synpunkten, ifrågavarande anslag borde finnas skäligt och motiveradt.

Jag skall icke uppehålla mig vid denna sida af saken, då

densamma enligt min tanke blifvit både af herr statsrådet och herr von Friesen, samt äfven i den kongl. propositionen, alldeles tillfyllestgörande framhållen. Jag skall deremot ställa mig mera på den praktiska ståndpunkt, som herr Månsson i Trää från början betonade såsom den i denna fråga viktigaste, och jag vill uppkasta den fråga, som han gjorde: Kan man egentligen om denna lärostol påstå, att den är i någon mån behöflig? Ja, behöfligheten kan man ju påvisa redan från den allmänt vetenskapligt teoretiska synpunkten, som nyss omnämndes, men jag vill söka påvisa denna lärareplats behöflighet ur andra praktiska och påtagligare synpunkter.

Om herrarne läsa längre fram i statsutskottets betänkande, en af de sista punkterna, så skola herrarne finna, att statsutskottet föreslagit stipendier för prestkandidater, som vilja lära sig finska språket, för att sedermera gå ut såsom lärare till de finsktalande bygderna, och der, såsom svensktalande, men dock äfven kunniga i finska, på samma gång de å ena sidan kunna befrämja svensk kultur, dock samtidigt vara mäktige att meddela sig på finska språket med inbyggarna derstädes. Det finnes således i sjelfva detta betänkandes innehåll åtminstone en omständighet, som man kan peka på och säga: Se der ett förhållande, som tyder på, att vi inom vårt land måtte hafva behof af vetenskaplig eller vid universitetet inhemtad insigt i finska språket.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. Det gälde nyss finskan. Härom året tillsatte Kongl. Maj:t en kommission för att öfversätta nya testamentet till lappska språket. Det var då för Kongl. Maj:t ganska väsentligt, att det fans tillgång vid universitetet till en man, som studerat lappska språket vetenskapligt, och som kunde gifva denna kommission den ovärderliga hjälpen att säga, hvilken dialekt af de många lappska dialekterna man borde välja för att välja den rätta och typiska, så att icke nya testamentet blef öfversatt till en dålig lappsk dialekt eller en, som icke håller provvet. Här hafva vi således en omständighet, som kan sägas visa, att det verkligen finnes behof af universitetsstudier i finska och lappska språken.

Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på ytterligare en annan omständighet i samma riktning. Det finnes i Norrbotten, der en tredjedel af länets befolkning är finsktalande, ganska ofta behof af öfversättningar. Öfversättningar måste göras af författningar, af kommunallagar och andra lagar, af konungens befallningshafvandes kungörelser, det ena med det andra, på finska språket och, mine herrar, också på lappska språket. Dessa öfversättningars utförande kan man öfverlemna till en och annan finsktalande man der uppe, hvars bildningsgrad man får antaga vara tillräcklig, ehuru han vetenskapligt studerat hvarken finska eller lappska språket. Men mycket bättre och alldeles ovärderligt vore det, om man sedermera kunde låta dessa öfversättningar

*Angående
arfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

*Angående
arfröde åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

underkastas kritik af en person, som hade verkliga studier och vetenskaplig bildning i finska och lappska språken. Men sådana män, som hafva sådan bildning i dessa språk, få vi icke, förrän dessa språk börja studeras vid de svenska universiteten.

Herrarne hafva på sina bord, för att afgöras om lördag, ett ganska vidlyftigt lagförslag, angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, och förslag till lag om renmärken. Dessa lagar måste öfversättas, icke endast till lappska, utan äfven till finska. Detta är ett exempel på att finska och lappska språken äro praktiskt behöfliga språk för oss, och att det är praktiskt behöfligt, att de varda vid universitetet vetenskapligt behandlade och studerade.

Jag vill ytterligare fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, som gör, att särskildt finskans vetenskapliga studium icke är någon öfverflödigt sak för oss. Sverige har i många år, under den historiska utvecklingen, haft en mycket nära beröring med Finland, och vår svenska historia sammanknytes med den finska historien. Den finska historiska litteraturen är för känndomen af vårt folks öden och beröring med Östersjöländerna af stor betydelse. Men denna finska litteratur, denna litteratur om Finlands historia, skrives nu mera på finska språket. Skall den vid universitetet kunna tillgodogöras på ett riktigt fruktbringande sätt, så är det behöfligt och gagnande, att vid universitetet idkas studier i finska språket, hvarigenom det blefve möjligt för den historiska vetenskapen att åtminstone medelbart genom andra få kännedom om dessa skrifers innehåll.

Jag har nu sökt, så godt jag förstått, påvisa några omständigheter, i hvilka verkliga universitetsstudier i dessa ämnen framträda som — jag skulle vilja säga — ett behof. Det finnes äfven andra synpunkter. Jag skall icke vidare uppehålla kammaren; men jag vill dock erinra om, att det finnes vid universitetet åtskilliga finskfödda studenter eller studenter, som äro födda i finsktalande bygder och för hvilka finskan är modersmålet, ett modersmål, som de hålla kärt, liksom hvar och en gör med sitt, och meningen är ju icke att utrota finskan der uppe i bygderna, utan att lära finnarne att läsa svenska, hvilket de också gerna vilja. Nog synes det då egendomligt, att dessa studenter icke skola kunna få studera finska vid universitetet. De komma till Upsala. Hvad vore då naturligare för dem, än att de vid universitetet skulle sättas i tillfälle att vetenskapligt studera det språk, som är deras egentliga modersmål? Nå, vilja de studera syriska eller arabiska eller kaldeiska, så går det an; der finnas lärareplatser. Vilja de studera slaviska språk, finnes ock för dem en lärareplats. Men i det språk, som är deras modersmål, och som talas inom vårt eget fädernesland, deri finnes icke någon lärareplats.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Husberg förenade sig herrar *Elowson, Darin och Kardell.*

Herr Ivar Månsson: Jag ber endast att få säga några ord med anledning af hvad som här förekommit.

Herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet yttrade, att det vore kärt för detta folk der uppe, den finsktalande befolkningen och lapparne, att få läsa sin bibel på det språk, de kunde, och att det därför vore skäl, att de finge behålla detta och hafva det qvar. Ja, det är ju ingen, som vill förneka dem detta, eller som vill fråntaga dem denna rätt att läsa det språk, som de nu hafva och kunna. Och denna lärostol skall, så vidt jag kan se, icke i någon mån förändra det förhållandet. Det är ju icke meningen. Sådant de ha det nu, vill man icke taga det ifrån dem. Det ha de, och det få de ha qvar, och det vill man icke förändra. Derom är, så vidt jag kan se, här icke i ringaste mån fråga.

Vidare har herr Kronlund sagt, att det är svårt att deruppe få lärare och lärarinnor, som äro mäktiga både finska och svenska språken, samt att detta skulle kunna härigenom hjälpas. Men kan någon förstå, hvad dessa saker ha med hvarandra att göra? Den lärare, som här är i fråga att tillsättas vid universitetet, skulle naturligtvis icke undervisa i seminarierna, utan de blifvande lärarne och lärarinnorna skulle därför, för så vidt jag kan se, blifva hänvisade till att af honom taga extra lektioner. Men det måtte väl icke heller nu vara dem förbjudet. Då denna person finnes i Upsala och der är tillgänglig, är det ju icke omöjligt att af honom erhålla undervisning, der af sådan göres behof. Detta har gått utmärkt bra och bör väl kunna fortsätta hädanefter såsom hittills.

Jag ber att få framhålla, hvad jag tror, att ingen af norr- ländingarne skall förneka — att det gått så framåt med afseende å försvenskningen af dessa orter, att de i många fall icke äro igenkänliga. Jag har hört sägas, att särskildt jernvägen Gellivare —Luleå härvid öfvat inflytande, och vidare kan man ju mötse, att när jernvägen blifvit utsträckt ännu längre, förhållandena skola ytterligare förändras.

Då vi nu äro så väsentligt på väg att försvenska dessa trakter, och då vi för detta ändamål i öfrigt göra allt, som är att göra, tror jag icke, att det är skäl att nu inrätta nya lärostolar för att gå den andra vägen. Således återstå, efter min uppfattning, icke annat än de teoretiska skälen, ty de praktiska kan man icke hålla på.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Herr Ivar Månsson har berört frågan om finskans betydelse der uppe i

Angående arfvide åt en lärare i finsk-ugriska språk vid universitetet i Upsala.

(Forts.)

*Angående
arfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

nationellt hänseende. Det föreligger onekligen i detta hänseende en fara, och det är, såsom herr Husberg framhållit, önskvärdt, att våra finnar få tillfälle att lära sig svenska. Men det kan ju aldrig blifva fråga om att det svenska folket vill med våld utrota det finska språket der uppe. Vi vilja icke gå till väga så, som skett i Schleswig. Under sådana förhållanden förblifver det faktiskt en stor befolkning, som talar finska. Nu säger den ärade representanten från Skåne: ja, de kunna tala finska, och de få behålla sin finska; hvad har det här då att göra med den saken? Jo, mine herrar, om det icke finnes svenska lärare, som kunna tala finska, så blifver man nödsakad att låta födda finnar vara lärare der uppe, och det kan medföra nationella vådor. Såsom förut framhållits af herr von Friesen, är det här just fråga om att personer, som ha svenska till sitt modersmål, skola blifva i stånd att verka bland denna finnbefolkning.

Men, sade den ärade representanten från Skåne, hvad kan den här platsens tillsättande hjälpa med afseende å folkskolelärarne? De skola ju gå på seminarierna. Jo, om det finnes en lärare i finska språket vid Upsala universitet, så kunna af honom de, som utbilda sig till seminarielärare, lära sig finska och således sedermera vid seminarierna meddela de blifvande folkskolelärarne kunskaper i detta språk.

Det sades vidare, att numera, sedan jernvägen kommit till, skulle det just icke finnas så mycket finsk befolkning der uppe. Ja, Gellivarebanan har ju gjort något, men hvilken obetydlig del af den finsktalande bygden beröres icke af Gellivarebanan? Nej, det veta vi, att det finnes stora trakter, som fortfarande äro finsktalande. Då det nu gäller att tillgodose dessas behof, och detta på ett sätt, som just för svensk nationel kultur är viktigt, ber jeg att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Då jag är reservant i denna fråga, skall jag be att få yttra några ord.

Jag ber först och främst att få nämna, att jag till alla delar instämmer med herr Ivar Månsson. Vid flera föregående riksdagar ha anvisats dels anslag till professurer för särskilda personer, dels ock andra anslag, hvilka äfven rört enskilda, namngifna personer. Den nu föreliggande frågan torde väl vara af det senare slaget, så att man får anse, att anslaget gäller en särskild person, oakadt klämman i utskottets utlåtande icke gifver till känna, att det här gäller en viss person. Andra Kammaren har alltid afslagit sådana framställningar, ehuru de sedan i den gemensamma voteringen vunnit bifall, och det lærer väl äfven i detta fall gå på samma sätt.

Det säges vidare, att här icke är fråga om något stort belopp: det gäller endast 2,500 kronor. Men hela frågan syftar ju derpå, att det endast är för närvarande, som ett så litet anslag skall

utgå. Det torde icke dröja många år, kanske knappast mer än ett år, förr än det ifrågasättes, att denna lärareplats skali likställas med en extra ordinarie professorsstol, och således vara förenad med 5,000 kronors lön. Frågan är således icke så liten, som den för närvarande synes.

Ser man på frågans förhistoria, skall man finna, att upp-rinnelsen till densamma endast är den, att en professor i Upsala väckt förslag derom, att denna hemställan måtte föreläggas Riksdagen. Hvad säger nu han i sin framställning? »Inom området för humanistiska sektionens verksamhet funnes åtskilliga vetenskaper, till hvilka sektionens undervisning borde utsträckas, men hvilka ej vore behörigen representerade genom någon särskild målsman inom universitetets ordinarie lärarepersonal», och bland dessa vetenskaper vore en, nemligen den här ifrågavarande, af största vikt. För den händelse den ifrågavarande professorn hade tagit en af de andra stora vetenskaper, som han förmenar sakna målsmän vid universitetet, så hade det sannolikt talats lika väl för det förslaget, som det nu talas för det föreliggande. Men därför att han nu råkat nämna lappska och finska språken, komma norrländingarne och säga: detta är af ofantligt stor vikt; vi måste ovilkorligen biträda förslaget. Det är ju emellertid förunderligt, att de norrländingar, som suttit många år i Riksdagen och nu anse denna fråga vara af så stor vikt, icke sjelfva förut framkommit med förslag om att få en målsman för de språk, som der uppe talas af lappar och finnar. Detta Columbiägg måste först knäckas af en utom norrländingarnes krets stående person, som från deras sida icke fått något understöd, förrän förslaget inkommit till Riksdagen.

Jag tror icke, att denna fråga är af så stor vikt, som man här låtit påskina, med hänsyn till förbättrandet af kulturen der uppe. Den går nog framåt, undan för undan, vare sig denna person får eller icke får det begärda anslaget af 2,500 kronor.

Jag skall emellertid icke uppehålla tiden längre. Då jag, efter hvad jag nyss sade, i allo instämmer med herr Ivar Månsson, slutar jag med att yrka afslag å statsutskottets hemställan.

Herr Sjö: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade, att det vore en obetydlig summa, som här ifrågasättes för inrättande af en lärostol i finsk-ugriska språk. Ja, det är sant. Summan är ingalunda stor; den uppgår endast till 2,500 kronor. Men som vi se af betänkandet, skulle det snart komma mera efter. Det kommer säkerligen att gå på samma sätt här, som då man inrättade en lärostol i de slaviska språken. Då begärdes också endast 2,500 kronor. Det hette äfven på den tiden, att summan var obetydlig, och man var nog medgörlig att bevilja densamma. Till hvilken nytta detta varit, har man ju sedermera fått reda på, och derom skall jag icke vidare orda.

*Angående
arfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

*Angående
arfvode åt
en lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet
i Upsala.*

(Forts.)

Allt nog, den person, som då kom i åtnjutande af denna summa, bibehöll platsen, till dess lärostolen förvandlades till en professur. Och det dröjde icke lång tid, förrän detta skedde. Han fick då en ganska hög lön — huru hög, veta vi litet hvar. Och helt säkert kommer det att i detta fall gå på samma sätt. Man börjar med 2,500 kronor, men sedan dröjer det icke lång tid, förrän beloppet fördubblas, och så har man det färdigt.

Hvad som i detta fall förvånat mig är, att Kongl. Maj:t, på initiativ af en enskild person, kommit fram med detta förslag. När det är fråga om lättare kommunikationer uppåt Norrland, när det är fråga om en trettonde biskop o. s. v., så heter det, att förslagen afse att befrämja kulturen der uppe vid riksgränsen. Detta har jag, och många med mig, trott på. Och jag tror verkligen också, att lätta kommunikationer i sin mån bidra till att kultivera landet. Men huruvida denna kultivering befordras, på sätt här är föreslaget, genom upprättandet af en lärostol vid universitetet i lappska och finska, hvarigenom man bidrager till att ytterligare utbreda dessa språk här i landet, derom vågar jag icke döma. Jag ser saken från den praktiska sidan, hvaremot herr Husberg och chefen för ecklesiastikdepartementet m. fl. sett den från en annan sida.

Herr Husberg anförde, såsom skäl för upprättandet af denna lärostol, att man borde söka att få studerade personer till att utbilda sig i dessa språk, så att, då dessa personer sedermera komme att bosätta sig i de norra delarne af landet, de bland annat kunde öfversätta en del lagar och författningar på ifrågasvarande språk. Men, mine herrar, är detta numera verkligen nödvändigt under en tid, då vi söka att få vår finstalande befolkning till svenskar genom att lära dem att tala landets språk? Förut, innan vi åstadkommit lätta kommunikationer med de norra delarne af landet, hade det kunnat varit något skäl för att upprätta denna lärostol, men ej nu. Jag tror därför, att det icke kommer att vålla något afbräck eller någon skada för landets kultivering, om vi ännu en kort tid dröja med upprättandet af denna lärostol. Af den kongl. propositionen och utskottets betänkande framgår också, att det endast och allenast är för en enskild persons räkning, som man vill ha den inrättad. Då jag ej kan vara med härom, så yrkar jag afslag å såväl utskottets betänkande, som å den kongl. propositionen.

Herr A. Hedin: Med anledning af den antydning, som för några ögonblick sedan gjordes, att den nu förevarande sakfrågan egentligen skulle vara en personfråga, eller så knuten vid en person, att kammaren på den grund icke borde antaga förslaget, så kan jag upplysa och försäkra kammaren, att så alls icke är förhållandet. Denna sakfråga har debatterats i intresserade kretsar långt före denna stund, och äfven på en tid, då såsom in-

vändning mot anslag till en sådan docentur vid Upsala universitet kunde anföras, att det näppeligen funnes någon infödd svensk, som skulle kunna åtaga sig befattningen. Det är i alla fall åtminstone ett dussin år sedan jag började afhandla denna sak med en dåvarande ledamot af Riksdagen, hvilken äfven var medlem af konsistorium i Hernösand, nemligen lektor Widén. Vi kommo slutligen öfverens om att vi samtidigt skulle, han i Första och jag i Andra Kammaren, väcka motion om anslag till en docentur i finska och lappska språken vid Upsala universitet. Af anledning, hvilken det kan vara onödigt att här omtala, blef emellertid förslaget icke framställt; men frågan har, såsom jag med visshet vet, varit omtalad och påtänkt under mycket lång tid. Om den ifrågavarande personen åter har jag först i dag hört talas, jag har först i dag fått veta hvad han heter. Att det icke är för hans skull, som man vill gifva ett anslag, utan att det är för en redan gammal sakfrågas skull, som man vill begagna ett utmärkt tillfälle att vid universitetet, så länge som möjligt, fästa denna kraft, det är nog, om man verkligen känner denna sak, dess förhistoria.

Slutligen och hvad beträffar det yttrande, som såldes af min ärade vän, som nyss hade ordet, så ber jag att få erinra, att, om man verkligen vill bemöda sig om att anknyta vår uteslutande finsktalande befolkning vid den svenska kulturen och förmå den att tillägna sig vårt svenska tungomål, som är denna kulturs förnämsta vehikel, det utan tvifvel sker bäst på sätt herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angaf, nemligen genom vänlighet och framför allt rättvisa mot dem i de saker, der de fordra sin nationella rätt. Men om man deremot stänger dem ute från den svenska kulturen, derigenom att man ställer den liksom i ett fiendtligt förhållande till deras finska språk och finska åskådningssätt, då är faran den, att de komma att vända sig till ett håll, der de äro säkra på att möta andras sympatier, ett håll, från hvilket åter vi ha att befara, att deras åsikter komma att påverkas i allt annat än svenskt fosterländsk rigtning.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 7—11.

Biföllos.

Vid föredragning dernäst af *punkten 12*, angående löneförhöjning åt extra ordinarie professorer vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet, begärdes ordet af

Angående arfvode åt en lärare i finsk-ugriska språk vid universitetet i Upsala.

(Forts.)

Herr Eklundh i Lund, som anförde: Herr grefve och talman, mine herrar! Under åberopande af de skäl, som af mig och andra, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition under punkt. 5 i detta utlåtande, blifvit anförda, ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i förevarande punkt. Jag gör det desto hellre som, enligt hvad en hvar vet, lefnadsomkostnaderna i Stockholm äro betydligt dyrare än i landsorten.

Jag anhåller således om bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Ivar Månsson yttrade: Jag ber åter att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls.

Punkten 13.

Bifölls.

Punkten 14.

Kongl. Maj:t hade föreslagit:

a) med afseende på lärarnes vid de högre och femklassiga allmänna läroverken aflöning,

att för lärarne vid berörda läroverk måtte bestämmas den i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden 14 januari 1898 angifna lönerreglering, att gälla från och med år 1899;

b) med afseende å terminsafgifternas förhöjning,

att — under förutsättning, att den föreslagna lönerregleringen för lärarne vunne fastställelse — lärjunge, som vore vid högre eller femklassigt allmänt läroverk inskrifven, skulle, förutom nu utgående afgifter, från och med vårterminen 1899, för hvarje termin erlægga till statsverket: inom första, andra och tredje klasserna 10 kronor, inom fjerde och femte klasserna 20 kronor samt inom sjette och sjunde klasserna 30 kronor, dock att befrielse derifrån skulle kunna beviljas enligt de i statsrådsprotokollet upptagna bestämmelser, samt i fråga om uppbörd och redovisning af terminsafgifter äfvensom påföljd af uraktlåtenhet att dem erlægga skulle gälla hvad derom i statsrådsprotokollet sades;

c) med afseende å pensionsreglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken,

att ordinarie lärare och lärarinnor vid de högre och femklassiga allmänna läroverken skulle hafva rättighet och i de uti statsrådsprotokollet omförmälda fall äfven skyldighet att från tjensten afgå med pension å allmänna indragningsstaten enligt de närmare bestämmelser, som i statsrådsprotokollet angifvits; samt

*Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.*

d) med afseende på behovet af förhöjning i ordinarie anslag till allmänna läroverken,

att anslaget till arfvoden åt extra lärare och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof måtte höjas med 15,000 kronor, eller från 135,000 kronor till 150,000 kronor;

att anslaget till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken måtte ökas med 12,000 kronor, eller från 28,000 kronor till 40,000 kronor;

att anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m. måtte höjas med 3,500 kronor, eller från 34,000 kronor till 37,500 kronor;

att till extra arfvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken måtte uppföras ett anslag af 2,500 kronor; samt

att för genomförande af löneroglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken enligt i statsrådsprotokollet angifna grunder måtte beviljas en förhöjning af nuvarande reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp af 704,453 kronor;

äfvensom

att Riksdagen måtte anvisa å extra stat för år 1899 till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken 100,000 kronor, samt till tillfällig löneförbättring åt rektorer och ordinarie lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna enligt i nämnda statsrådsprotokoll angifna grunder 25,500 kronor.

I en inom Andra Kammaran väckt motion (n:o 191) hade vidare herrar *P. Pehrson* i Törneryd och *C. Persson* i Stallerhult yrkat, att Riksdagen, derest den i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition beslöte reglering af lönerna och pensionerna för lärarne vid allmänna läroverken, skulle göra till vilkor, att lärarne skulle under sin tjenstetid sjelfva lemna bidrag till sin pensionering, och att, intill dess blifvit slutligen afgjord icke blott bidragens storlek, utan ock deras förvaltning för angifvet ändamål, af den lön, som komme att bestämmas, afdrag skulle göras till bildande af en pensionskassa, hvilket afdrag lämpligen borde kunna bestämmas till fem procent af lönnens storlek.

Jemte det utskottet i motiveringen yttrat sig angående vissa brister, som enligt utskottets åsigt vidlåda den för de högre allmänna läroverken nu fastställda undervisningsplanen och dervid såsom sin uppfattning uttalat, att en förändrad undervisningsplan för de allmänna läroverken borde utarbetas på grundvalen af latinets uppflyttande till nedre sjetten klassen och hela nederskolans enhetliga organisation såsom förberedande för en vid konfirmations-

*Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

åldern avslutad allmänbildande skolkurs, dervid jemväl borde tagas under öfvervägande frågan om första klassens indragning, hemställde utskottet i förevarande punkt:

a) att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förslag till löne- och pensionsreglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken äfvensom till förhöjning af terminsafgifterna för lärjungar, inskrifna vid dessa läroverk, måtte i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställningar medgifva,

1) att en tillfällig löneförbättring i form af tjänstgöringspenningar må efter hittills tillämpade grunder tillkomma lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna med 500 kronor i hvarje lönegrad till rektor, lektor, adjunkt och kollega äfvensom lärare vid enklassig pedagogi, med 125 kronor i första, 100 kronor i andra och 75 kronor i tredje lönegraden till musiklärare vid högre läroverk, med 25 kronor till musiklärare vid femklassigt läroverk samt med 100 kronor i första, 75 kronor i andra och 50 kronor i tredje lönegraden till gymnastik- och teckningslärare vid högre läroverk;

2) att ordinarie teckningslärare vid allmänt läroverk må vid tjänstledighet på grund af sjukdom ega rätt att uppbära, förutom den del af den fasta lönen, som enligt gällande bestämmelser tillkomma honom, tre fjerdedelar af det arfvode, som skulle tillfallit honom för extra tjänstgöringstimmar, i den händelse han själf sin tjänstgöring bestridt; och

3) att musiklärare vid femklassigt läroverk må ega att, derest hans tjänstgöringsskyldighet uppgår till 7 timmar i veckan under helt läsår, i arfvode utöfver nu gällande afhöning uppbära 75 kronor årligen;

b) att Kongl. Maj:ts framställningar om anvisande af medel till arfvoden åt extra och vikarierande lärare måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen, med uppförande af det ordinarie anslaget till arfvoden åt extra lärare och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof med dess nuvarande belopp, 135,000 kronor, på extra stat för år 1899 beviljar ett anslag af 115,000 kronor till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken;

c) att Riksdagen med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning måtte öka anslaget till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken med 12,000 kronor, eller från 28,000 kronor till 40,000 kronor;

d) att, med afslag å Kongl. Maj:ts framställning om höjning af anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m., Riksdagen måtte i riksstaten uppföra samma anslag med dess nuvarande belopp 34,000 kronor;

e) att Riksdagen, vid bifall till hvad utskottet här ofvan under mom. a) 3) hemställt, måtte till extra arfvoden åt musik-

lärare vid de femklassiga läroverken i riksstaten bevilja ett anslag af 1,500 kronor;

f) att Kongl. Maj:ts för genomförande af den föreslagna löneförbättringen gjorda framställning om höjning af reservationsanslaget till de allmänna läroverken samt om anvisande af ett extra anslag till tillfällig löneförbättring åt rektorer och ordinarie lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna enligt i mom. a) 1) anförda grunder på extra stat för år 1899 beviljar ett anslag af 429,725 kronor; samt

g) att herrar P. Pehrsons och C. Perssons ofvan omförmälda motion måtte, vid bifall till hvad utskottet under mom. a) föreslagit, anses hafva förfallit.

Beträffande vissa delar af motiveringen hade reservationer anmälts

af herrar *Chr. Lundeberg, A. G. L. Billing, greve Ph. Klingspor* och *H. R. Törnebladh, samt*

af herrar friherre *F. W. von Otter, I. Wijk, F. E. Pettersson, greve F. Wachtmeister* och *J. G. Björlin.*

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam, hvilken anförde: Herr greve och talman, mine herrar! Då utskottet ansett sig icke kunna biträda Kongl. Maj:ts proposition i förevarande hänseende redan af den omständigheten, att uti denna proposition icke tagits någon hänsyn till ett uttalande, som Riksdagen skall hafva gjort i fråga om skyldighet för hvarje tjänsteman, eller närmast lärare vid de allmänna läroverken, att sjelf bidraga till sin pensionering, och då denna anmärkning naturligtvis i främsta rummet träffar mig, ber jag att något utförligare få göra mitt genmäle mot detta utskottets argument.

Riksdagen beslöt i fjol, i sammanhang med bifall till en Kongl. Maj:ts proposition, om att folkskoleseminarielärare skulle komma i åtnjutande af samma pensionsförmåner, som äro eller kunna blifva tillerkända lärarne vid de allmänna läroverken, ett uttalande om önskvärdheten af att lärarne vid de allmänna läroverken skulle förklaras skyldiga att lemna bidrag till sin egen pensionering. Denna sak var mig icke obekant. Jag kände äfven båda kamrarnas uttalande med anledning af den motion, beträffande ordnandet af statens pensionsväsen i allmänhet, som af herr Fredholm väcktes i denna kammare, men visserligen har jag gjort mig den föreställningen, att, både i det ena och det

*Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

andra fallet, det var tal om en allmän pensionsreglering för samtliga statens embets- och tjänstemän. Det synes mig, under sådana förhållanden, vara väl mycket fordradt af statsutskottet, att chefen för ecklesiastikdepartementet skulle i detta sammanhang göra upp förslag i saken och hemställa om Kongl. Maj:t:s bifall dertill, då det här endast var fråga om en enda embetsmannagrupp, och detta innan pensionsfrågan i allmänhet undergått den fullständiga behandling, som väl ett dylikt ärende måste undergå, innan det kan blifva fråga om ett Riksdagens definitiva beslut deri. Det är ett ganska vidtomfattande ärende, denna fråga om pensionering af statens tjänstemän och deras enkor; och det är finansministern, som skall bereda den och föredraga den inför Kongl. Maj:t, innan den framlägges till Riksdagens pröfning. Jag är fullt förvissad om att, när detta ärende inför Kongl. Maj:t kommer att pröfvas, Kongl. Maj:t skall egna all uppmärksamhet åt de uttalanden, som vid det ena eller andra tillfället ha förekommit i Riksdagens kamrar, men herrarne måste också medgifva, att, då det, som bekant, föreligger ett omsorgsfullt utarbetadt komitébetänkande af innehåll bland annat, att tjänstemännen sjelfva *icke* skola bidra till sin egen, men deremot ensamma vidkännas kostnaderna för sina enkors pensionering, det kan vara möjligt, att Kongl. Maj:t finner de i komitébetänkandet framställda skälen vara af den beskaffenhet, att Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse dermed, gör en likartad framställning till Riksdagen. Ja, det ligger, mine herrar, alldeles icke utanför möjligheternas område, att Riksdagen skall finna sådana skäl vara anförda, att Riksdagen kan finna lämpligt att, med frångående af hvad den i frågan vid föregående tillfällen på förhand uttalat, gå in på en dylik framställning från Kongl. Maj:t. Kan det då under sådana förhållanden begäras, att chefen för ecklesiastikdepartementet skall, i fråga om lärarnes pensionering, försöka bryta sig en egen och sjelfständig väg? Någoting dylikt har aldrig kunnat falla mig in. Jag föredrog att välja en gammal känd och bekant väg. Det förslag till pensionsbestämmelser, som af Kongl. Maj:t framlagts för Riksdagen, det är bestämmelser, som förut af statsutskottet lemnats utan all erinran, och en gång till och med, år 1890, af Riksdagen uttryckligen antagits. Pensionsbeloppen äro föreslagna på ett sådant sätt, att, trots den af Kongl. Maj:t äskade förhöjningen i lärarnes löner, ingen förhöjning af pensionsbeloppens maximum ifrågasatts. För den stora hufvudmassan af lärare, nemligen rektorer, lektorer, kolleger och adjunkter, skulle således — som sagdt — maximibeloppet vara detsamma, som det varit under mer än 20 års tid, byggdt på grunder, som äro mer än 40-åriga. För vissa öfningslärare har Kongl. Maj:t visserligen föreslagit en bestämd förhöjning i lön och i sammanhang dermed äfven i pension. Hvad hade då varit enklare och naturligare, än att statsutskottet pröfvat de af Kongl. Maj:t framlagda lönebeloppen, och i sammanhang dermed

pensionsbeloppen, och uttalat sig beträffande dessa frågor. Statsutskottet hade haft en mycket lätt och nära till hands liggande utväg, om det ansett, att redan på frågans nuvarande ståndpunkt Riksdagens uttalade önskan om bidrag från lärarne sjelfva skulle på något vis bringas till tillämpning, nemligen att tillägga i sitt förslag att för dessa öfningslärare lika väl som för blifvande ämneslärare Riksdagen skulle bestämma, att de skulle vara skyldiga att underkasta sig blifvande förändringar i afseende på pensionsbeloppen och villkoren för deras åtnjutande. Dermed hade den saken varit hjälpt. Statsutskottet har i det afseendet varit mycket vaket vid första punkten i sitt nu behandlade utlåtande, beträffande frågan om inrättandet af arkivariefattningen i Vadstena. Der har utskottet föreslagit att tills vidare sätta de gällande pensionsreglerna ur kraft; och det fans i nu föreliggande punkt jemväl en alldeles särskild anledning för utskottet att slå in på den vägen — jag hade så när sagt en skyldighet. Det förelåg en motion af herr Pehrson i Törneryd och herr Persson i Stallerhult, att, för den händelse Kongl. Maj:ts framställning om löneförhöjning åt lärarne skulle bifallas, det skulle fastställas skyldighet för dem att betala 5 procent af lönen såsom bidrag till sin egen pensionering — och, märken väl, mina herrar, dessa motionärer tillägga: »Intill dess pensionsbeloppens storlek och sättet för deras förvaltning blifvit slutligen afgjorda», det vill säga, dessa motionärer hafva insett, att pensionsfrågan ännu befinner sig i ett sådant skede, att Riksdagen icke kan anses hafva deri fattat något definitivt beslut. Nu har statsutskottet i stället gifvit de ärade motionärernas motion en mycket egendomlig behandling. Utskottet resonerar som så: »Utskottet hemställer om afslag å Kongl. Maj:ts framställning, därför att den icke tager hänsyn till Riksdagens uttalade önskan, att lärarne skola sjelfva bidraga till sin pensionering; vid bifall härtill måste motionen, hvori yrkas, att sådant bidrag skall af lärarne lemnas, anses hafva förfallit.» Jag har ansett mig skyldig att något omständligare uttala min åsigt i denna fråga, emedan jag icke vill anses hafva genom en försumlighet vållat en sämre utgång af denna för läroverkens lärare så viktiga fråga, än den i och för sig förtjenar.

Utskottet torde emellertid sjelft hafva känt, att det så kallade hufvudskälet för afslag icke varit fullt tillfyllestgörande. Det har derfor äfven tillfogat ett andra skäl. Detta skäl är, att man väntar en läroverksreform; och det, som särskildt framhålles, är det gamla välbekanta — latinets uppflyttande till sjette klassen samt, om också i mera sväfvande ordalag, första klassens indragning. För mången, jag säger icke för utskottet, har det blifvit nästan en dogm, att latinets uppflyttande till sjette klassen och första klassens indragning är läroverksreformen. Intet kan vara mera origtigt. Såsom det för några dagar sedan här påpekades, är det först sedan latinets blifvit uppflyttadt och första klassen

*Angående
förslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förelägen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

blifvit indragen, som de egentliga svårigheterna vid läroverksreformen börja. Jag har af gammalt, ehuru jag visserligen vet, att jag rönt mycken motsägelse, ansett, att, om våra läroverk äro i så stort behof af en reform, det icke är latinets nuvarande ställning, som har gjort en sådan reform nödvändig. Jag påstår, att det låter mycket väl tänka sig, att man först gör reformen, såsom om latinets icke existerade, och sedan ser efter, huruvida, utan men för den reala bildningen, i undervisningsplanen kan inpassas en latinundervisning, som jag anser, att vi fortfarande behöfva, om jag också gerna vill medgifva, att den icke behöfver meddelas vid ett så stort antal läroverk, som hittills varit förhållandet. Af de tabeller, som äro bifogade Kongl. Maj:ts proposition, framgår otvetydigt, att den reala bildningen icke långsamt, utan raskt och med den fullkomligaste bestämdhet, vinner allt mer och mer terräng och mera förtroende, så att till följd deraf, utan något särskildt åtgörande alls, den dagen icke är så långt borta, då de, som egna sig åt latinets, icke äro flera och ej kosta staten mera, än hvad det bör vara och hvad staten för dem bör rimligen underkasta sig i kostnadsväg. Det är sålunda, mina herrar, för reallinien, som läroverksreformen företrädesvis är nödvändig.

Utskottet har nu sagt, att genom latinets uppflyttning till sjette klassen man skulle lyckas uppskjuta tidpunkten för lärjungarnes val af bildningsväg. Men arbetsfördelningens lag gör sig gällande äfven inom undervisningsväsendet, och dermed följer, att ett val är nödvändigt. Man räcker icke till för allt; man kan icke förbereda sig för allt. Det måste redan göras ett val mellan folkskolan och det allmänna läroverket. Har man beslutat sig för det allmänna läroverket, måste man göra ett val mellan att genomgå läroverket ända till studentexamen eller stanna på vägen. Det kan ju låta mycket hotfullt, att man skall vara skyldig att vid så unga år göra sitt val, men faran är icke så stor, som den vid första påseendet synes. Ty lyckligtvis är förhållandet det, att en god undervisning, meddelad i hvilken skola som helst, i hvilket ämne som helst, främjar det mål, som afses med skolundervisning. Men väl är det sant, att, om man gjort ett orätt val eller ett val, som man genom mellankommande omständigheter förr eller senare måste ändra, man är utsatt för förlust af tid. Men det är en sak, som icke kan genom något riksdagsbeslut eller genom några åtgärder förhindras. Nu har jag också vid ett och annat tillfälle — jag mins särskildt ett — framhållit, att våra allmänna läroverk äro rent nödvändiga för vårt folk, så vida vi öfverhufvud taget vilja deltaga uti det stora kulturarbetet. Målet för dessa allmänna läroverks arbete är mogenhetsexamen. Herrarne tycka möjligen, att det återigen låter som ett hårdt tal, Men vi måste hafva läroverk, som från början äro beräknade på att föra lärjungarne fram till mogenhetsexamen, efter hvars afläggande de sedermera få gå öfver till universiteten

eller till högre tillämpningsskolor. Nu svarar man mig naturligtvis genast: Men erfarenheten visar oss, hvilken stor mängd, för att icke säga öfvervägande mängd, af lärjungar i de allmänna läroverken, som icke gå till slut, utan afbryta skolgången på vägen. Det är sant. Men därför torde också — trots allt — framtidens närmaste uppgift i skolreformfrågan vara att söka åstadkomma, hvad man numera brukar kalla läroverk med en praktisk afslutningskurs. Huru dessa praktiska läroverk med en afslutningskurs skola organiseras, derom vågar jag icke fälla ett alldeles bestämdt och direkt uttalande, emedan jag hör till de försigtiga pedagoger, som anse, att, huru väl man än genomtänkt grunderna, det dock blott är, när i hvarje ögonblick dessa grunder stödjas af erfarenheten, som man kan våga öfverlemna sig åt deras ledning. Men min personliga åsigt är för närvarande den, att — för att hålla mig till det, som närmast intresserar oss — de 5 nedre realklasserna verkligen kunna få den enhetliga organisation, om hvilken statsutskottet talar, som kan vara användbar för att lägga en rätt och pålitlig grund så väl för en blifvande mogenhetsexamen som för en afslutningsexamen på ett stadium, motsvarande nedre sjetten klassen. Der är det fält, mina herrar, der vi skola börja våra reformer. De reformerna komma antagligen att mycket mera röra sjelfva metoden och sättet för meddelandet än framkalla några mycket stora yttre ändringar i sjelfva klassernas och kursernas anordning. Det kan hända, att, då denna stora läroverksreform blifvit genomförd — jag tänker särskildt och fortfarande blott på de 5 nedre klasserna — mängden af eder skall med häpnad fråga: var det för *detta*, som vi under mer än 15 år satte oss emot lärarnes berättigade anspråk på förbättrad aflöning?

När man skall göra reformer inom vårt undervisningsväsende, kommer man in på ett område, der så mycket ärligt arbete och så mycken erfarenhet lagts till grund för den befintliga organisationen, att jag vågar påstå — och här har jag till min glädje statsutskottet något med mig — att man icke gör en enda vinst utan att drabbas af en motsvarande olägenhet. Man får oupphörligt stå och våga mellan vinster och förluster och se efter, hvar det stannar med ett plus. Tänker jag nu exempelvis på de anmärkningar, som oftast afhöras, är jag nästan viss på, att hvilken pedagog jag än träffar och frågar, hvad det är för fel på anordningarna i de fem nedersta klasserna i våra allmänna läroverk, så svarar han mig: franskan i femte klassen; den har der tre timmar. Ur *pedagogisk* synpunkt skänker jag denna anmärkning mitt fullständigaste erkännande. Jag beklagar ur samma synpunkt, att vi icke höra till något af de stora kulturfolken, som kunna slippa ifrån åtminstone ett af de tre främmande moderna språk, som nu studeras i våra läroverk. Men ur *nyttans* synpunkt — den synpunkt, som numera är den hufvudbestäm-

*Angående
förelagten
lone- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

mande, när det talas om läroverksfrågan — påstår jag, att de tre franska timmarne väl försvara sin plats. Den franska odlingen har under århundradens lopp skjutit så djupa rötter såväl hos andra folk som hos oss, att ingen, som har försökt att skaffa sig en skolbildning utöfver folkskolans, kan undvara *all* känedom i franskan. Den franska insatsen i vårt språk och vår föreställningskrets är så pass rotad, att det icke lyckas att med fingrarna, så att säga, nypa bort den ur markens yta såsom ett ogräs och kasta bort den, utan den följer oss. Lyssnen efter i diskussionen — jag råkade genast nämna ett franskt ord — äfven i denna kammare! Det kommer ofafåtligt före påminnelser om franskan och den tid, då den hade herraväldet. Man kan mången gång icke utan att underkasta sig ett onaturligt tvång göra sig fullkomligt fri. Jag har talat vid många lärare och frågat dem, hvilket af de tre moderna språken i våra skolor lättast kan undvaras. De hafva temligen fort svarat mig, äfven när de varit lärare, som representerat franskan: ja, det är väl franskan. Men icke hafva de gjort det med något så särskildt gladt sinne, ty de hafva förstätt, hvad lärjungen på samma gång förlorar. För min egen del vill jag blott tillägga, att kan en god läroverksorganisation, eller åtminstone en förbättrad läroverksorganisation, åstadkommas genom att taga bort de tre timmarne franska i femte klassen, då bort med dem! Men det har icke gått utan all skada.

Jag fortsätter, mina herrar, med de moderna språken, ty de äro det, som är nästan konstituerande för denna frågas bedömande. Det har på sista tiden med rätt stora ord och stolta later talats om, att vi skulle i de fem nedersta klasserna hafva blott och bart *ett* språk. Såsom bekant, är det nu tyskan, som är begynnelse-språket, och engelskan kommer in i 4:e klassen. Från *pedagogisk* synpunkt svarar jag åter dessa herrar: det vore förträffligt; en sådan koncentration i språkundervisningen skulle för oss vara af den största nytta. Men strax träffar jag på de omedgörliga, *faktiska* förhållandena. Tänken efter vår nuvarande ställning till Tyskland och till England, och sägen mig, hvilketdera språket är det viktigaste eller nyttigaste för den, som skall träda utanför lefnadsverksamhetens trängsta gränser! Är det tyskan eller är det engelskan? Derom kan diskuteras mycket länge, mina herrar. Man svarar sannolikt temligen raskt, att tyskan måste af flera skäl blifva vårt begynnelse-språk i skolan. Men så mycket längre skall man tveka, innan man vågar påstå, att engelskan kan undvaras. Ja, jag är så viss på att inom den tid, för hvilken vi nu kunna ställa horoskopet, det är omöjligt för realisten — kommen i håg, att jag talar blott och bart om honom nu — att undvara kunskap, och god kunskap, i både tyskan och engelskan, att, om man genom ett magtspråk dekreterade, att inom de fem nedersta klasserna hädanefter intet annat modernt språk skulle förekomma

än tyskan, och engelskan sålunda jagades ut genom dörren, så skulle föräldrar och målsmän snart å nyo skaffa in engelskan genom ett fönster, om icke på annat sätt.

Jag hörde för några dagar sedan här i kammaren en erinran göras, som jag till fullo förstår. Det sades nemligen, att historien har en olidlig ställning inom 4:e och 5:e klasserna på reallinien. Åter igen, mina herrar, en anmärkning, hvars relativa befogenhet jag ej kan förneka. Man kan icke genomgå hela allmänna historien på dessa 2 år utan att det blir ett mycket skelettartadt studium, föga tilltalande för lärjungarne och efterlemnande föga intryck. Men denna bestämmelse står der på grund af den hårda nödvändigheten. Man har nemligen ansett, att för den stora mängd af lärjungar, som afgår ifrån 5:te eller nedre 6:te klassen, det skulle vara jemförelsevis fördelaktigast att få någon kännedom om åtminstone de allra viktigaste dragen af den allmänna historien. Det skulle i hvarje fall blifva en ganska otillfredsställande ersättning att låta dem läsa t. ex. blott den gamla historien — som i och för sig till följd af sin beskaffenhet skulle vara mest passande för åldern — eller blott den nyare historien, som skulle vara mest passande på grund af att den ligger vår tid närmast. Således äfven här: en ändring kan göras, men ren vinst medför den icke.

Det har arbetats i mer än 20 år här i Sverige på att kunna anordna de fem nedersta klasserna på ett sådant sätt, att de skulle kunna fylla sina dubbla uppgifter att prestera en i och för sig någorlunda afslutad bildning och att tillika lägga en tillräckligt säker grund för fortsatta vetenskapliga studier. Vid ett sådant försök får man naturligtvis finna sig uti att ingendera uppgiften kan blifva på allra bästa sätt tillgodosedd. Det må vara sant, att det icke lyckats så bra, som man väntat, med dessa försök att få afslutningskurser i 3:dje och 5:te klasserna. Men så mycket ha de åstadkommit, att de fem nedersta klassernas organisation företer en noga genomtänkt plan. Man kan visserligen här oförskräckt diskutera, hur man skulle kunna göra större eller mindre ändringar, men när det gäller att göra de sista penndragen på sitt namn under ett ändringsförslag, för hvilket man skall bära ansvaret och som skall tillämpas i hela landets skolor, då blir man alltid något orolig.

Jag kunde äfven i afseende å geometri och algebra hafva åtskilligt att anföra, men jag skall icke trötta herrarne längre på detta område, utan går öfver till frågan om första klassens indragning. Äfven i det fallet har jag i denna kammare för ett par år sedan uttalat min åsigt och tvekar ej att förnya mitt då gjorda uttalande, det är, att 1:sta klassens borttagande är ett försvagande af hela läroverket för latinare och realister, för sådana, som skola sluta med afslutningsklassen, och för sådana, som skola gå fram till studentexamen. Jag nämnde vid samma tillfälle

*Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

också, att när jag kom in i skolan för 58 år sedan, så var skolkursen 11-årig. Den är nu 9-årig. Inträdesåldern var då 8 år, och således var normalåldern, då man blef student, 19 år; många lärjungar voro dock mycket äldre. Men öfveranstängningens namn var den tiden okänt, och i verkligheten förekom den icke annat än så rent undantagsvis och på grund af så särskilda förhållanden, att ingen deråt egnade någon uppmärksamhet.

Viingo i sinom tid 1859 års läroverksstadga. 5:te klassen var då 2-årig, och till följd deraf var skolkursen 10-årig. Det är under den skolstadgans hägn och skydd, som det svenska läroverket haft sina lyckligaste dagar, så länge den fick vara oändrad. Togs så bort ett år af läroverkstiden, 5:te klassen gjordes till 1-årig. Bland alla förändringar, som hafva vidtagits under hela den sista tiden, har ingen utöfvat ett så skadligt inflytande på det svenska läroverket som denna. Tag nu bort å nyo en klass, mina herrar, och man bör kunna förstå, hvad resultatet blir. Det måste blifva ett af de tu: öfveranstängning eller underhaltiga kunskaper hos dem, som utgå från läroverket. De ogynsamma följderna skulle drabba dem, som utgå efter aflagd mogenhetsexamen: det klagas redan nu öfver öfveranstängning, oaktadt det torde få anses vara ådagalagd, att vi icke ställa för stora fordringar på våra studenter vid deras afgangsexamen. Men denna förändring skulle medföra än större skada för den påtänkta praktiska linien med sin afslutningsklass. Det har redan satts i fråga, om denna praktiska linie kan nöja sig med sex år, och om icke efter 5:te klassen det behöfde vara en 2-årig afslutningsklass. Min tro är, att detta skulle i och för sig vara mycket behöfligt, men jag är rädd, att man i och med detsamma löper fara att förlora ur sigte ett af hufvudsyftena med anordnandet af denna klass, nämligen att i tid få ut lärjungarne i det praktiska lifvet. Lärjungarne skulle lätteligen börja tänka: »Ha vi kommit så långt, att vi antingen skola stanna i skolan två år för att taga examen i afslutningsklassen eller fyra för att taga mogenhetsexamen, då kunna vi gerna försöka att blifva studenter». Till följd deraf anser jag, att det kan vara betänkligt — ehuru jag ännu ej uttalar något bestämdt omdöme i frågan — att tänka på en 2-årig kurs efter 5:te klassen. Bättre då möjligen att göra en delning af lärjungarne redan i 4:de klassen. Detta må vara en öppen fråga, men hvad som är visst, är: tag bort den 1:sta klassen, och man skall hafva ytterligare svårigheter att ändamålsenligt anordna en praktisk undervisningskurs, afsedd att afslutas vid konfirmationsåldern.

Jag skall nu blott lägga till några få ord. Skolfrågan har varit föremål för mycken uppmärksamhet, men många orättvisa och obilliga beskyllningar hafva ock i sammanhang dermed rigtats mot de allmänna läroverken. Jag vågar påstå, mina herrar, — äfven här i denna stund — att vi kunna lugna oss med den

öfvertygelsen, att hela vårt undervisningsväsende är — jag skall begagna ett försigtigt uttryck — ganska godt. Jag faller detta omdöme äfven om de allmänna läroverken, ehuru jag väl vet, att »oefterrättighetstillstånd» har blifvit ett slagord, då det talas om de allmänna läroverken. Något sådant finnes icke. Man brukar ju säga, att af frukten känner man trädet. Nå väl, frågar jag: hafva vi ej under dessa sista 40 à 50 år oafslätligt gått framåt på vetenskapsens område? Det må vara, att vi icke hafva en stor mängd vetenskapsmän af epokgörande betydelse att uppvisa, men det få vi ej heller begära. Deremot hafva vi en stor stam af solida och framstående vetenskapsmän, som kunna ställas vid eidan af utlandets, och hvilka af utlandets vetenskapsmän anses vara denna plats fullt värdiga.

Se vi sedan på vår materiella utveckling, hur har den icke gått framåt under de sista 40 à 50 åren? Och hvar hafva ledarne, de som gått i spetsen för denna utveckling, fått sin undervisning? Jo, det är vid våra allmänna läroverk. Få vi aldrig skåda sämre frukter af vår skolundervisning, så må vi skatta oss lyckliga.

Jag bör kanske, innan jag slutar, tillägga, att, ehuru jag beklagar, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, jag likväl erkänner, att det hos utskottet funnits ett tillmötesgående mot hvad Kongl. Maj:t begärt, hvilket är värdt ett upprigtigt tack.

Vid de punkter, som nu blifvit upplästa, har jag blott och bart en enda erinran att göra, och det är vid punkt 3) under mom. a), der affattningen synes mig vara mindre lycklig. Der hemställer utskottet, »att musiklärare vid femklassigt läroverk må ega att, derest hans tjenstgöringsskyldighet uppgår till 7 timmar i veckan under helt läsår, i arfvode utöfver nu gällande aflöning uppbära 75 kronor årligen». Det finnes läroverk, der musiklärarne på grund af lärjungarnes stora antal och deras deraf följande fördelning i parallelklasser hafva både 8 och 10 timmars undervisning i veckan, och jag finner ej någon giltig anledning, hvarför under sådana förhållanden en enskild musiklärare skulle beröfvas rätten att bekomma särskild ersättning äfven för de timmar, som öfverstiga 7 i veckan.

Derefter yttrade:

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Mot det slut, hvartill utskottet kommit, skall jag ej rigta någon anmärkning. Jag anser tvärtom, att, då man tager i betraktande frågans läge, utskottet har visat ett tillmötesgående, som är värdt erkännande.

Deremot kan jag icke i allo gilla utskottets motivering. Det är särskildt en punkt deri, mot hvilken jag skall be att få vända mig, nemligen den punkten, som börjar nederst på sid. 92 med

*Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

orden: »Ehuru utskottet» etc. och slutar öfverst å sid. 94 med orden: »allmänbildande skolkurs». Utskottet har här framställt konturerne af en skolreform, som, i korthet sagdt, går ut derpå, att undervisningen i de allmänna läroverken skall intill konfirmationsåldern vara gemensam för alla. Derefter skulle en del lärjungar gå till hvad utskottet något dunkelt kallar »de lärda yrkena». Jag förmodar, att meningen väl dermed är, att de skola gå till ett latin- eller realgymnasium. Andra lärjungar åter skulle gå ut i det praktiska lifvet, »antingen direkt eller efter fortsatta studier vid speciella fackskolor». Det synes vara klart, att utskottet vill förlägga denna afslutning vid konfirmationsåldern till den nuvarande 5:te klassens slut. Men det vill då synas mig, som om utskottet i detta program brutit stafven öfver en uppfattning, som på senare tider både inom pedagogiska och andra kretsar vunnit allt mera anklang och allt mer gjort sig gällande, nemligen att för dem, som från de allmänna läroverken skola tidigare gå ut i lifvet med en allmän medborgerlig bildning, den 5:te klassen icke är lämplig såsom afslutningsklass, utan att för dem behöfves ovilkorligen ett år till, ett särskildt afslutningsår. Man har funnit, att den äldre tanken, att 5:te klassen skulle direkt leda ut till det praktiska lifvet, icke är lycklig, och det därför, att lärjungarne i denna klass äro så unga, att de ej hunnit tillägna sig tillräcklig bildning, och vidare också så unga, att de i allmänhet icke genast kunna få anställning i det praktiska lifvet.

Men det är icke blott för den medborgerliga linien, som ett sådant afslutningsår skulle vara nyttigt, utan äfven för de 5 nedre klasserna. Det har här särskildt erkänts i dag, att undervisningen i historia på reallinien är mindre tillfredsställande, därför att den allmänna historien måste sammanträngas inom två år (4:de och 5:te klasserna). Läte man dem, som skola utgå i det praktiska lifvet, få ett år till, skulle den nya tidens historia för dem kunna uppskjutas till dess, och då kunde man i 4:de och 5:te klasserna kunna genomgå en fylligare kurs i forntidens och medeltidens historia. De, som gå till realgymnasiet, få nemligen der börja med nyare historien efter en utförlig plan.

Är det nu utskottets mening att kasta öfver bord tanken på en dylik afslutningskurs, då får jag för min del beklaga detta, och beklagar yttermera, om Andra Kammaren skulle gilla det samma och derigenom öfvergifva en tanke, som jag vet förut i Andra Kammaren vunnit mycken genklang.

Emellertid kan det ju hända, att jag missförstått utskottet. Det kan ju hända, att utskottet med »speciella fackskolor» äfven menar en dylik afslutningskurs. I sådant fall är dock icke uttrycket väl valdt, och det skulle därför i alla händelser vara önskligt — om nu denna motivering skall antagas — att utskottets medlemmar här ville lemna några upplysningar i frågan.

Är det sålunda utskottets mening, att de 5 klasserna skulle

vara gemensamma för den medborgerliga bildningslinien samt för reallinien, men med en avslutningsklass för den förra, så är jag i denna punkt för min del ense med utskottet, ty jag är öfvertygad om, att undervisningen i de 5 nedre klasserna skulle kunna ställas så att den med fördel blefve en gemensam grund både för realgymnasierna och för den allmänt medborgerliga bildningen.

Deremot kan jag icke vara med om att utskottet vill göra dessa 5 nedre klasser till gemensam grund äfven för hvad jag skulle kunna kalla latینگymnasierna, eller, med andra ord, att utskottet vill framskjuta latinläsningens början till 6:te klassen. För att klargöra min ställning härvidlag nödgas jag återkomma till de synpunkter, som jag under lördagens debatt något vidrörde. I ett kulturland måste finnas ett antal personer, som egna sig åt speciellt vetenskapliga studier och som ha en speciellt vetenskaplig bildning, antingen en naturvetenskaplig-matematisk eller humanistisk. För båda dessa kategorier skall grunden läggas vid de allmänna läroverken. Men för dem, som skola egna sig åt humanistiska *fackstudier*, således verkliga vetenskapliga sådana, för dem är i allmänhet — det vidhåller jag — latin ett nödvändigt såsom ett hjälpmedel. Det yttrades under lördagens debatt, att om det icke är bevisadt, att man kan bli t. ex. en skicklig jurist utan latin, så beror det på att man ej fått försöka det. Men den talare, som yttrade ofvanstående, erkände i ett annat anförande, att den, som vetenskapligt skall studera teologi, behöfver kunna latin. Då säger jag: à la bonheur, låt oss försöka äfven i det fallet, låt den, som vill det, försöka att vetenskapligt studera teologi utan latin. Försöket, mina herrar, kommer i båda fallen att utfalla så, att — för så vidt det är fråga om *vetenskapliga* juridiska studier och *vetenskapliga* teologiska studier — den studerande *måste* skaffa sig latinkunskap; men då måste detta ske vid universitetet, och då blefve universitetskursen ytterligare förlängd, denna kurs, öfver hvilken man redan nu icke utan skäl klagat, att den i allmänhet är för lång.

Det sades äfven då af samma talare, att det finnes andra humanistiska vetenskaper än den klassiska filologien. Det är mycket sant. Det finnes det visst, men nästan för dem alla gäller, att den, som skall egna sig deråt, behöfver latin såsom hjälpmedel. Han nämnde särskildt nordisk filologi, studiet af den fornnordiska litteraturen såsom en sådan bransch. Men jag trotsar, att någon, som känner till denna vetenskap, skall kunna påstå, att man kan vetenskapligt studera densamma utan latinkunskap. De vetenskapliga hjälpmedlen deri äro ofta på latin, och många af de nordiska folkens äldsta litterära alster äro författade, icke på fornnordiskt språk, utan på latin — jag behöfver t. ex. blott nämna Saxo Grammaticus — och dessa latintexter äro af den

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

Angående
förelägen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

största vikt för det vetenskapliga studiet af den på fornnordiskt tungomål författade litteraturen.

Således: den, som skall egna sig åt specielt humanistiska, vetenskapliga studier, *behöfver* enligt regeln latin, och därför är det äfven, som vid våra allmänna läroverk en latinlinie finnes. Frågan blir då — ty det förnekas ju i allmänhet icke, att det behöfves en latinlinie —: huru skall denna latinlinie anordnas, så att den blir så ändamålsenlig som möjligt för dem, som begagna sig deraf?

Och då svarar jag: det blir oändamålsenligt, om man låter denna latinlinie börja först med 6:te klassen.

En hvar, som studerat latin, vet, att för att i det språket komma någonstans, måste man noga studera den latinska form-läran, som är ett mycket hårdläst och mycket tidsödande studium och ett rent mekaniskt minnestudium.

Hos lärjungar på 12 à 14 år är minnet förnämligast utveckladt — de intresseras just af sjelfva inlärandet, men de hafva ännu ej i allmänhet den mognad, att de kunna tränga till under-visningens, så att säga, ideella kärna. Just vid den åldern passar därför denna mekaniska latinläsning. Men ynglingen på 16, 17, 18 år börjar bli mogen för ett djupare, ett mera anderikt studium. Och dock, mina herrar, viljen I genom denna anordning, att låta latinet börja först i latingymnasierna, döma dessa läroverks alumner att under sin bästa bildningstid draga bort mycken tid och mycken kraft på att plugga latinska paradigmer.

I vår tid söker man komma ifrån den rent formalistiska språkbildningen — man vill, att vid de lefvande språkens studium lärjungarne ej blott skola känna ett visst antal glosor och deras användning, utan äfven kunna i någon mån tränga in i de olika språkens litteratur och kulturförhållanden. Samma riktning har på senare tider gjort sig gällande äfven i fråga om latinets studium och har funnit uttryck i det latinska temats utbytande mot ett öfversättningsprof. I följd häraf har mera tid vunnits för litteraturläsning. Men genom att taga bort latinet nedom 6:te klassen skulle denna reform göras onyttig. I stället för att hinna studera några af de klassiska författarne skulle, som sagdt, lärjungarne på gymnasialstadiet få sitta och plugga grammatiska former.

Nu kanske man säger: ja, men af dessa klassiska författare är ingenting att lära. Jag ber om ursäkt, att jag häri är af annan åsigt. Jag påstår t. ex., att ur den latinska historiska litteraturen, som är den mest använda i våra skolor, att ur den träder läsaren till mötes en fläkt af den anda, som gjorde antikens storhet, af dess frihetskärlek och fosterlandskärlek; och jag tror, att det för ynglingen på 16—17 år är ett utmärkt bildningsmedel att, så att säga, sättas i omedelbar beröring med

detta antikens frihets- och fosterlandsideal. Detta kan gifva honom en verklig själsodling; men att plugga glosor och paradigmer tror jag ej gifva någon liknande behållning; och det är dock detta, I viljen döma honom till.

Denna anordning är en försyndelse mot den pedagogiska psykologien, som säger, att minnet utvecklas hos den unge före förståndet och omdömet. Den innebär vidare en orättvisa mot lärjungarne vid latingymnasierna, jemförde med lärjungarne vid realgymnasierna. Lärjungarne vid realgymnasierna hafva på nederskolestadiet i allmänhet inhämtat den mekaniska minneskunskap, som för deras språkstudier är nödvändig, och kunna således på gymnasialstadiet börja intränga i de lästa språkens litteratur och något lära känna dess anda; men det skulle latinarne icke få göra med afscende på sitt mest tidsödande språkstudium.

Jag förstår mycket väl, att hvad jag här sagt kommer att utmålas öfver land och rike som ett spärridande för det latinska oket. Det må man göra; jag lider lyckligtvis icke af den sjukdom, som kallas människofruktan. Men man må säga hvad som helst — det är dock icke till följd af öfvertro på den latinska formläran, som jag uppträder såsom jag gör, utan tvärtom, det är därför, att jag anser de mognande ynglingarnes krafter vara för goda att användas på mekaniskt grammatikpluggande, som jag vill ha in latinet på en tidigare ståndpunkt. Hvad som framför allt drivit mig, är ansvarskänslan mot en del af det dyrbara nationella material, som utgöres af den bildningssökande ungdomen, den del af detta dyrbara material nemligen, som skall egna sig åt humanistiska studier. De skola skadas i sin utveckling genom denna anordning.

Men, säger man, huru skall man i fråga om en gosse vid 13—14 års ålder kunna afgöra, om han skall läsa latin eller icke? Jo, säger jag, det går mycket väl an; ty då en gosse är 12—13 år, kan man se, huruvida han har någon fallenhet för humanistiska studier; och har han icke den fallenheten, bör han både i sitt eget och andras intresse låta bli att läsa latin. Har han icke den fallenheten, behöfver detta alls icke betyda, att han saknar begåfning, utan kan bero af att hans begåfning ligger åt annat håll; och då må han vända sig till den medborgerliga kursen eller till realgymnasierna. Om något snille skulle taga miste, är det icke så farligt, ty snillet bryter sig nog väg ändå. Man anför kanske Linné som exempel. Men, mina herrar, dels äro de der historierna om Linné i skolan mycket öfverdrifna, dels märktes det mycket tidigt, åt hvilket håll hans anlag lågo, nemligen åt det naturvetenskapliga, men olyckan var, att de naturvetenskapliga studierna då lågo alldeles nere i skolan.

Men lika viktigt som det är, att i en kulturstat, och således äfven i vår stat, det finnes en stam med vetenskaplig, humanistisk bildning, lika litet är det önskligt, att denna stam af sådana

*Angående
förelägen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

veterskapligt bildade personer är mycket stor. Derfor böra latinläroverken inskränkas till sitt antal. *Regeln* skulle vara, att man har läroverk, som meddela den allmänna medborgerliga bildningen och förbereda till realgymnasierna. Latingymnasiernas antal kan också, praktiskt sedt, mycket väl inskränkas. Våra fäder kunde i allmänhet nöja sig med ett gymnasium i hvarje stift, och tänk på *deras* kommunikationer! Vi med våra kommunikationer blefve med ett lika stort antal latingymnasier mycket bättre lottade, än de voro. För landsbygdens barn skulle en sådan inskränkning föga betyda, ty ett par timmars längre jernvägsresa betyder platt intet; och för städerna är det icke något lämpligt privilegium, att många af deras barn skola lockas in på en bana, för hvilken de icke passa och på hvilken sambället icke har behof af dem.

Hvad som enligt min mening borde ske, vore således, att samtliga våra allmänna läroverk så ombildades, att de lade grund för en allmän medborgerlig bildning, utmynnande i en avslutningsklass öfver 5:te klassen; att det blefve ett stort antal realgymnasier, som från dem utginge; och att det blefve ett jemförelsevis litet antal latinskolor, som emellertid finge utgå från någon klass nedanför den 6:te, t. ex. den 4:de. Dervid skulle man också möjligen kunna tillgodose det syfte, som herr Ernst Carlson i en sin motion sökt göra gällande, nemligen att sörja för den der mindre, rent nödtorftigt praktiska latin-kursen. Man kunde göra det genom att vid realgymnasierna införa en frivillig latinkurs, ungefär motsvarande den nuvarande frivilliga undervisningen i engelska på a-linien. Nu kan härvid visserligen invändas: då få dessa lärjungar ju dock plugga latinska glosor på gymnasialstadiet. Ja, jag medger, att detta är en olägenhet, men det blir en ännu större, om de skola göra det vid universitetet.

Herr talman! Med hvad jag nu har sagt är det naturligtvis icke min mening att klandra utskottet för att det icke framställt *det* program, som jag anser vara det rigtiga. Nej, hvad jag har att anmärka mot utskottet, det är tvärtom det, att utskottet öfver hufvud framkommit med ett detaljeradt program. Vid läroverksfrågans lösning måste många och svårlösta frågor komma till behandling; och statsutskottet har alltför många och viktiga saker att sköta för att det skall kunna vara ett läroverksutskott. Derfor kan det icke hjälpas, att, när utskottet gör upp ett sådant här program, det blir gjordt litet »på rak arm». Men sådant är ej egnadt att befrämja reformens lösning, utan i stället egnadt att skapa nya och hämmande band.

Vid denna frågas lösning får man komma i håg, att det är flere faktorer, som komma att medverka: det blir icke majoriteten i statsutskottet, ej heller majoriteten i denna kammare, som dervid ensamma ha talan. Jag erinrar t. ex. om att det

tillfälliga utskottet i Första Kammaren vid 1896 års riksdag, hvilket uttalade sig mycket reformvänligt, antydde, att det ansåg, att latinet borde börja åtminstone i femte klassen.

Hade nu utskottet blott sagt, att den här frågan om latinets ställning borde *tagas under öfvervägande*, såsom utskottet har gjort med afseende å första klassens indragning, då skulle jag icke anmärkt något deremot. Jag ogillar för min del i allra högsta grad första klassens indragning af samma skäl, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjort gällande, men nog anser jag, att saken kan få *öfvervägas* vid en blifvande reform; och på samma sätt kan man då *öfverväga* äfven frågan om latinets ställning — men utskottet har gjort ett positivt uttalande och vill, att Andra Kammaren och Riksdagen skall vara med derom, har således på förhand sökt fastslå läroverksreformens hela gång, och detta finner jag ej lämpligt.

Om, såsom jag förmodar, de åsichter, jag här uttalat, icke få något understöd, skall jag emellertid icke besvara kammaren med något yrkande om ogillande af denna del i utskottets motivering; jag skall i sjelfva verket ganska lätt trösta mig, om Andra Kammaren beslutar i enlighet med utskottets hemställan.

När fråga blir om att lösa läroverksreformen på allvar, då, mina herrar, torde det bända, att litet hvar får jemka med sina åsichter. Ett sådant uttalande som detta lägger visserligen, såsom jag sagt, svårigheter i vägen för reformen, men det band, det skapar, torde icke bli så oslitligt, som många förmena, hvilka nu jubla deröfver, ty jag hyser den tro till Andra Kammaren, att, om det en gång skulle visa sig möjligt att få en för vårt land verkligen fruktbringande skolreform, Andra Kammaren då skall kunna jemka med sina åsichter och icke i ensidigt rätthafveri förstöra den goda saken.

Hvarför jag nu uttalat mig såsom jag gjort i denna fråga, är därför, att jag ansett det vara min ovilkorliga pligt mot den högre humanistiska bildningen i vårt land, till hvars främjande och skyddande jag på grund af min embetsställning är efter måttet af mina ringa krafter skyldig att medverka, och jag har vidare också gjort det därför, att jag för min del är lifligt öfvertygad om att hvad jag här antydtt är ett sätt, som skulle möjliggöra skolfrågans lösning, så att olika berättigade kraf dervid bli tillgodosedda.

Jag har, mina herrar, endast velat freda mitt samvete i denna viktiga fråga.

Dixi et salvavi animam meam!

Herr Elowson: Herr greve och talman, mina herrar! Under förliden riksdag uttalade jag den förhoppning, att löneregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken icke måtte varda bort-

*Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

glömd, utan föras till en för lärarne tillfredsställande lösning. Naturligtvis kunde jag icke, af hänsyn till regeringens rätt och pligt att i frågan taga initiativ, närmare ange beskaffenheten af en fullt nöjaktig löneroglering, men för visso tänkte jag icke, att det gamla förslaget skulle framläggas i så godt som oförändradt skick.

Det är nu jemnt tjugu år, sedan en af Kongl. Maj:t tillsatt komité konstaterade, att lärarnes löner vore otillräckliga: att dessa löner icke motsvarade hvarken de höga fordringar, som med rätta ställdes på lärarnes kompetens, eller den ansvarsfulla verksamhet, hvarigenom lärarne hade såsom en sig åliggande pligt att fostra ungdomen till en sann och riktig uppfattning af livvets förhållanden. En behöflig reglering af lönerna för statens öfriga funktionärer verkställdes, men den otvifvelaktigt mest behöfliga lönerogleringen blef uppskjuten och undanskjuten, och då omsider en tanke egnades åt densamma, blef det vid första utredningen till evidens ådagalagdt, att lärarnes löner voro alltför låga.

Sedermera har man i tal och skrift utan någon som helst motsägelse framhållit, att lärarne vid de allmänna läroverken hafva berättigade anspråk på en verklig och ansenlig förhöjning af sina löner. Men dervid har det ock stannat. Vackra ord och välvilligt erkännande ha i rikligt mått försports, men af en till målet ledande handling har man icke erfarit synnerligen mycket.

Med anledning af den utredning, som verkställdes af 1878 års komité, framlades år 1882 ett regeringsförslag till fullständig löne- och pensionsreglering. Detta förslag har regeringen nu tagit ned af hyllan och efter vederbörlig afdamning framlagt detsamma för Riksdagen. Förslaget beledsagas af en i statsverkspropositionen intagen vidlyftig afhandling. Bland åtskilligt, som der meddelas, påträffas likväl en brist uti den utredning, som man torde afsett att lemna.

Regeringen utgår nemligen derifrån, att den vill lemna en redogörelse för lönefrågans historiska utveckling, men i denna redogörelse finner man, egendomligt nog, en högst väsentlig lucka.

Vid 1890 års riksdag väckte dåvarande representanten för Kalmar en motion i lönerogleringsfrågan, och utgående derifrån, att de af regeringen upprepade gånger föreslagna lönebelopp voro alltför knappa, föreslog han en afsevärd förökning af desamma. Men denna motion finnes emellertid icke ens antydd uti den historik, som af ecklesiastikdepartementet blifvit utarbetad. Nämda motion borde likväl, som mig synes, hafva uppfattats såsom ett vittnesbörd om att inom Riksdagen finnes personer, som ansågo, att regeringens förslag upptog löner, hvilka redan då betraktades såsom för knappa. Annu mera måste ett dylikt omdöme vara berättigadt år 1898.

Visserligen har under innevarande års riksdag i annat sam-

manhang framhållits, att lefnadsomkostnaderna icke under sista decenniet ökats, men detta torde endast tjena såsom bevis på att i politiken är det viljeriktningen, icke förståndsuppfattningen, som är det bestämmande.

Statsutskottet afstyrker Kongl. Maj:ts proposition till löne-reglering för lärarne vid de allmänna läroverken. Motivet för afslag är icke hemtadt derifrån, att lönebeloppen äro föreslagna för höga, tvärtom. Men utskottet upptar frågan om en omorganisation af läroverken. Det är således en fortsättning af den strid, som leder sitt ursprung från början af 1880-talet.

Till formen har denna strid kämpats mellan Riksdagens Första och Andra Kammare, men i verkligheten hafva de kämpande parterna varit Andra Kammaren och regeringen.

Denna strid är egendomlig. Det är icke öfverensstämmande med Riksdagens, särskildt icke med Andra Kammarens, kynne att vilja bestrida Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, denna rätt, om hvilken den fräjdade Hans Gabriel Trolle-Wachtmeister yttrat, att den är både »enorm och abnorm». Riksdagens Andra Kammare vill visst icke deltaga med regeringen i lagstiftningen angående skolstadgan i dess helhet, men oppositionen är rigtad mot en enda punkt i skolstadgan, visserligen en kardinalpunkt, nemligen frågan om latinets ställning.

Jag vill i förbigående nämna, att man icke behöfver alltför mycket fästa vigt vid organisationen.

Resultatet af undervisningen i skolorna framgår genom samverkan utaf flera faktorer.

Bland dessa faktorer få i främsta rummet nämnas lärjungarne, i andra rummet lärarne och först i tredje rummet organisationen.

Då emellertid organisationen är den fråga, om hvilken regering och Riksdag i detta fall kunna lagstifta, så är organisationen ifrån den synpunkten af vigt och betydelse, men icke så mycket i pedagogiskt hänseende.

Jag anser nu för min del, att uti denna strid om den ekonomiska lagstiftningen regeringen kunde hafva accepterat det förslag, som utgått från Andra Kammaren, nemligen att latinläsningen skulle förflyttas till en mera framskriden ålder eller till det stadium, som nu motsvaras af 6:te klassen. Läroverksorganisationen skulle genom en sådan anordning vinna ganska mycket; man skulle då få en underskola, en nederskola med enhetlig och gemensam undervisning. Skolans allmänna mål är ju att uppodla förståndets förmögenheter, att utbilda karakteren och förädla hjertat, derjemte ock att tillse, att barnet, gossen, ynglingen får de kunskaper, som öfverensstämma med tidens fordringar. Bland dessa fordringar äro de moderna, främmande språken af stor vigt.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet omnämnde, att franskan hade en ogynsam ställning i 5:te klassen:

*Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

den lästes under ett år blott några timmar hvarje vecka. Detta är sant, men jag tror icke, mina herrar, att man ur denna lägre skola kan utesluta något af de tre kulturspråken franskan, tyskan och engelskan.

Men herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet erinrade om något annat, nemligen att den bästa läroverksorganisation, vi haft, var den, då lärokursen var 11-årig. Ja, mina herrar, skulle det icke vara förtjent af att tagas i öfvervägande, huruvida icke elementarläroverkens gossar kunde få börja sin lärokurs något tidigare än nu, och fäster jag vigt dervid, att de skola inlära främmande språk, och tänker jag särskildt på den imitativa språkmetoden, som lemnat så vackra resultat, torde man komma till den slutsats, att det af pedagogiska skäl vore önskligt, om gossarne finge börja tidigare. Derigenom blefve utrymme för de moderna språken.

Tänker jag på den öfre gränsen af nederskolan, skulle enligt den tänkta organisationen samma gräns förläggas till den ålder, då eleverna äro omkring 14 år.

Ifrån underskolan skulle det, enligt min uppfattning, finnas fyra stora vägar, på hvilka den stora mängden af lärjungar kunde strömma ut. Den första skulle leda direkt ut i lifvet till en del af yrkena, till handverk och lägre anställningar i handeln m. m.; den andra skulle föra till en avslutningskurs, som mynnade ut i en medborgerlig examen. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde något om den, och för min del är jag af den personliga öfvertygelsen, att denna kurs, som är nödvändig, icke bör kräfvä en kortare tid än två år. Ifrån 5:te klassen räknadt, bör det för denna examen erforderliga pensum upptaga en tid af två år, och från en sålunda anordnad medborgerlig skola skulle utgå lärjungar med kompetens för åtskilliga befattningar i statens tjenst, exempelvis vid posten, telegrafan, jernvägarne och dylikt, samt vidare till rena fackskolor, såsom farmaceutiska institutet, i fall man vill befria de blifvande apotekarne ifrån studentexamen, till underofficersskolor o. s. v.

Slutligen skulle så anordnas, att den återstående delen af den lägre skolans elever komme till de högre lärda skolorna, som borde delas i två gymnasialafdelningar: en klassisk och en real. Dervid bör man lägga vigt, då man talar så mycket om latin såsom grundläggande för klassisk bildning, att latinet icke ensamt är nog, utan det fordras derjemte grekiska såsom ett nödvändigt komplement, för så vidt den klassiska bildningen skall blifva helgjuten. De båda gymnasialafdelningarna torde böra göras fyra-åriga; då skulle mogenhetsexamen kunna afläggas af en yngling vid omkring 18 års ålder. Genom en sådan organisation tror jag, att lärjungarne, då de komma ut ifrån gymnasierna, skulle hafva koncentrerade kunskaper, hvilka vore på ett ändamålsenligt sätt grupperade för deras framtida verksamhet.

Statsutskottet har haft att behandla en motion angående pensioneringen. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har lemnat en fullständig utredning i detta afseende; och jag skulle kunna ansluta mig till den. Men jag ber att få säga några ord om den motion, som är väckt derom, att lärarne skola bidra till sin egen pensionering.

Detta kallas en princip. Ja, väl må man kalla det en princip. Men man kan också från en annan synpunkt kalla det en bokföringsfråga i statens räkenskaper. Skulle det vara meningen att höja elementarlärarnes löner på ett tillräckligt sätt och sedan lägga till några procent, som lärarne skulle använda för att inbetala i pensionskassan, ja, då har jag icke något att invända deremot. Skulle åter meningen med motionen vara att ytterligare minska de redan kringskurna lärarelöner, då anser jag mig pliktig, å mina kamraters och efterträdarens vägnar, att deremot inlägga en gensaga.

Herr talman! Jag vill tillåta mig att uttrycka den förhoppning, att en organisation af de allmänna läroverken på grundval af latinläsningens framflyttande till det stadium, som motsvarar nuvarande nedre 6:te klassen, måtte snarast möjligt företagas. En deraf föranledd ändring af undervisningsplanen skulle helt visst komma bildningen, såväl den lägre som den högre, till väsentligt gagn. Särskildt vill jag framhålla önskvärdheten deraf, att en s. k. medborgerlig examen med två års kurs anordnas, äfvensom att språkstudierna för den internationella samfärdsels skull blifva väl tillgodosedda.

För öfrigt har jag icke något yrkande att göra.

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen ämnat att här framställa några ringa och värdsamma betänkan den vid hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade. Men på grund af förekommen anledning tror jag mig göra både kammaren och saken den största tjensten genom att afstå från ordet.

Herr von Friesen: Jag önskade, att jag kunde göra det samma som den föregående talaren. Men det kan jag icke. Det har nemligen här från statsrådsbanken framställts anmärkningar mot statsutskottets motivering, hvilka jag anser mig skyldig att upptaga till besvarande.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har förebrått utskottet, att det icke med afseende å pensionsregleringen infört någon sådan bestämmelse, som utskottet kunde anse vara i öfverensstämmelse med Riksdagens önskingar.

Jag vill då erinra, att föregående års Riksdag hade pensionsfrågor till behandling vid två olika tillfällen. Sålunda förevar den i samband med herr Fredholms motion, då utskottet gjorde

*Angående
föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)*

Angående
förelagen
löne och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

ett — sedan af kamrarne gilladt — uttalande rörande statens tjänstemän i allmänhet, att de borde sjelfva bidra till sin pensionering; detta uttalande gjordes med anledning af enskild motion, och någon skrifvelse i denna fråga afläts icke till Kongl. Maj:t. Men vidare gjorde Riksdagen förra året i skrifvelse n:o 79 till Kongl. Maj:t i sammanhang med frågan om seminarielärarnes pensionering ett uttalande, som jag ber att få uppläsa:

»Då Riksdagen, i likhet med Eders Kongl. Maj:t, ansett dessa lärare närmast likställda med ämneslärare vid elementarläroverken, så har Riksdagen bifallit Eders Kongl. Maj:ts förevarande framställning; och har Riksdagen dervid ansett sig böra särskildt framhålla, att, derest, såsom Riksdagen anser synnerligen önskvärdt, sådan förändring i afseende å pensionsvilkoren för lärarne vid elementarläroverken vidtages, att de blifva förpligtade att bidra till sin egen pensionering, häraf torde följa, att samma skyldighet kommer att åläggas äfven ifrågavarande seminarielärare.»

Der uttryckte således Riksdagen alldeles särskildt med afseende på lärarne vid elementarläroverken — såsom det står; men det menas naturligtvis de allmänna läroverken, och jag antager, att derutinnan icke något missförstånd egt rum — sin uppfattning, att det vore önskvärdt, att de bidroge till sin egen pensionering.

Nu säger herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att det väl aldrig kan ha varit Riksdagens mening annat, än att uppfyllandet af denna önskan skulle ske i sammanhang med en organisation af pensionsväsendet för samtliga statens embets- och tjänstemän. Derom finnes emellertid icke ett ord i skrifvelsen. Och det förefaller mig, som om det icke kunnat vara Riksdagens mening. Ty så komplicerade, som löneregleringsfrågor äro, tror jag, att det skulle vara mycket svårt för Kongl. Maj:t att införa en pensionsreglering, som skall kunna chablonmessigt tillämpas på samtliga statens tjänstemän. Pensionsregleringen måste ovilkorligen sättas i samband med löneregleringen. Och då det finnes olika löneregleringsgrunder för olika klasser af statens tjänstemän, så måste det finnas olika pensionsregleringsgrunder också för de olika klasserna af statens tjänstemän. Det är därför tydligt, att utskottet icke kunnat afgifva något förslag om denna pensionsreglering, efter som utskottet icke hade i sina händer att göra om löneregleringen. Det vore väl ock i alla händelser för mycket begärdt af utskottet, att det skulle ha möjlighet att utreda och förmåga att utan någon ledning föreslå bestämmelser i en så vidlyftig sak som regleringen af lärarnes vid de allmänna läroverken löner och pensioner. Dessa två frågor sammanhänga, som sagdt, så nära med hvar andra, att det, enligt min tanke, är onöjligt att uppställa bestämmelser rörande pensionsregleringen annat än i samband med afgörandet af löneregleringen.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde visserligen, att utskottet icke hade generat sig så synnerligen mycket — han använde kanske icke dessa ord, men det var ungefär innehållet — när det gälde landsarkivarien i Vadstena. Men dervidlag är det den skilnad, att det här var fråga om en embetsman, för hvilken förut icke någon pensionsrätt finnes. Der kunde man göra den bestämmelse, att i öfrigt gällande föreskrifter angående pension icke skulle på honom tillämpas — alldeles detsamma, som utskottet föreslog och Riksdagen godkände med afseende å aflöningsstaten för patent- och registreringsverkets embets- och tjänstemän. Men en sådan bestämmelse är det omöjligt att införa här i fråga om lärarne. Ty det vore detsamma som att göra löneregleringen fullkomligt värdelös för alla nuvarande lärare.

Jag kan alltså icke förstå annat, än att, om utskottet velat fästa afseende vid en önskan, som Riksdagen förut upprepade gånger uttalat och accentuerat, utskottet icke har kunnat göra på annat sätt än afstyrka Kongl. Maj:ts proposition.

En annan fråga — som en föregående talare vidrörde — är den: Är det verkligen så önskvärdt, att embetsmännen sjelfva bidra till sin pensionering? Han ville påstå, att det endast vore en bokföringsfråga. Jag tror icke, att han senterat, hvad som ligger på botten af denna af Riksdagen uttalade önskan. Det är en vida mera djupgående princip än så, som Riksdagen velat häfda. Men hvad jag uttryckligen vill framhålla, är, att man för genomförandet här af denna princip icke kan taga något steg annat än i sammanhang med en lönereglering, enär det nemligen här gäller tjänster, för hvilka pensionsrätt redan förefinnes.

Detta är också anledningen, hvarför utskottet icke ansett sig kunna tillmötesgå motionärernas, herrar P. Pehrsons och C. Perssons, önskan: just det nemligen, att det icke ansåg, att man annat än i sammanhang med utarbetande af en lönereglering kunde föreskrifva några pensionsvilkor eller inlåta sig på någon pensionsreglering. Det försöktes nog i statsutskottet af dem, som ville bifall till det kongl. förslaget, att införa sådana bestämmelser angående pensioneringen, som skulle kunna vara tillfredsställande äfven för Riksdagen. Men trots att det — såsom jag tror — var ett mycket allvarligt menadt försök, så lyckades det icke. Annars hade nog icke förstakammarledamöterna i statsutskottet gifvit med sig, om det funnits någon möjlighet att lösa frågan med denna utgångspunkt.

Hvad utskottets motivering i öfrigt beträffar, är åtskilligt yttradt, hvarpå jag icke anser mig behöfva svara så vidlyftigt.

Det har anmärkts af en ärad talare på upsalabänken, att det icke tillkommit utskottet att i en pedagogisk fråga afgifva ett detaljeradt förslag. Jag vill påstå, att det långt ifrån är

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

detaljeradt, och jag ger herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rätt deri, att först sedan man beslutit, att latinet skall uppflyttas till sjette klassen, först då börjar sjelfva reformen och då framträda svårigheterna vid detaljernas ordnande. Men det man här kunnat uttala, utan att därför fordras några högre pedagogiska insigter, endast med stöd af en sådan insigt, som man städse hos Riksdagen måste förutsätta, då den skall bedöma förekommande allmänna frågor, det är, att hela neder-skolan skall ombildas till en enhetlig organisation.

Man vet och har erkänt, att alldeles för många taga student-examen absolut taget och alldeles för få relativt taget, och man anser, att felet dertill ligger deri, att latinet börjar så lågt ner som i fjerde klassen. Derigenom drages in på den lärda linien folk, som icke skulle dit. Detta har till följd å ena sidan, att alldeles för många komma in på den lärda linien och taga student-examen, men å den andra sidan, att en stor procent af dem, som komma in på den lärda linien, afgår i förtid och icke kommer fram till studentexamen. Man har nu tänkt sig, att ett bättre tillstånd skulle inträda, om alla fem nedre klasserna blefve så organiserade, att de syftade på en vid konfirmationsåldern avslutad lärokurs.

Att en sådan enhetlig organisation är synnerligen tilltalande ur praktisk synpunkt, lärer ingen vilja bestrida, men det har invändts deremot, att derigenom de klassiska språken skulle blifva lidande. I det fallet stå emellertid pedagoger mot pedagoger och vetenskapsmän mot vetenskapsmän, och då bör man väl få taga hänsyn till de starka praktiska skäl, som tala för latinets uppflyttande till nedre sjette klassen, i synnerhet som man har erfarenhet att stödja sig på. Man vill ju hafva särskilda profläroverk för att hemta ledning derifrån vid organisationen af de allmänna läroverken. Nu har emellertid staten redan ett profläroverk, nemligen Nya elementarskolan. Huru förhåller det sig då med latin-studierna der? Jo, så, att latinet inträdde i äldre tider i tredje klassen och grekiskan i fjerde klassen, men med ingången af år 1851 uppflyttades latinet till femte klassen och lästes således i $4\frac{1}{2}$ år samt grekiskan till sjette klassen och lästes i tre år. Således har det från 1851 praktiserats i Nya elementarskolan, att latinet läses i $4\frac{1}{2}$ år och grekiskan i 3 år. Men från början af läsåret 1887—1888 blef fjerde klassen ettårig i stället för ett och ett halfårig, och detta hade till följd, att latinet, som började i femte klassen, kom att läsas i fem år. Så höll man på ett årtionde, eller till början af läsåret 1897—1898, då latinet uppflyttades till sjette klassen, så att för närvarande läses latinet i Nya elementarskolan endast i fyra år.

Nu kan man säga, att detta kan gå för sig i en enda skola, men icke i rikets samtliga läroverk. Ja, men hvad skall man då

med en profskola, om man icke kan tillämpa den erfarenhet, som der vinnes, på de öfriga läroverken?

Hvad resultatet af denna undervisning beträffar, har jag statistiska uppgifter angående de betyg i latin, som erhållits i mogenhets-examen af lärjungar i nya elementarskolan från och med 1864 till och med vårterminen 1886, således under en tid, då latinet lästes i 4¹/₂ år. Det är 185 lärjungar, som under denna tid tagit studentexamen, och af dem fingo i de skriftliga proven 159 betyget godkänd och 26 betyget med beröm godkänd, och i den muntliga examen erhöilo 18 berömlig, 66 med beröm godkänd och 101 godkänd. Det är således ett ganska vackert resultat, som från denna tid kan framläggas.

Hvad åter beträffar lärjungarnes intresse för latin, när det på detta sätt uppflyttats på skolans högre stadium, så vill jag ur skolans årsberättelse för läsåret 1862—1863 anföra en deri intagen uppsats af lektorn, sedermera kyrkoherden A. Falk: »Om de gamla språkens ställning i Nya elementarskolan», hvori med hänvisning till de utgångna lärjungarnes betyg ådagalägges, att studiet af latin och grekiska i denna skola *icke lidit* af dessa ämnens framflyttande, latinets till femte klassen och grekiskans till den sjette. Skolans lärare, säger författaren, hafva tyckt sig finna, att då de gamla språken förelades gossarne redan i de lägre klasserna, hade de icke sällan en förlamande inverkan på de späda krafterna. »Då de nu möta lärjungarne i den inträdande ynglingaåldern, som gerna vill bryta sig väg äfven genom berg af svårigheter, utöfva de så till vida ett helsosamt inflytande, att de utveckla förståndet och stålsätta viljan samt göra lärjungarne skickligare än förut att mottaga undervisningen äfven i de öfriga ämnena.»

Detta är dock uttalanden från ett håll, der man sysselsatt sig med undervisning i dessa ämnen just under en organisation med afseende på latinets ställning, likartad med den af utskottet förordade. Men kanske man säger, att nu fordras det mera latin i studentexamen än på den tiden. Nej, det fordras visst icke mera, snarare mindre, ty då fordrades, att examinanderna skulle verkställa en öfversättning från svenska till latin, men nu fordras blott en öfversättning från latin till svenska. För så vidt man kan hafva erfarenhet och teoretiska grunder till stöd för en reform, som ur praktisk synpunkt är önskvärd, tror jag, att man har det i detta fall.

Jag kan således icke gå in på, att det är ett i pedagogiskt hänseende detaljeradt förslag, som statsutskottet fordrar, att Riksdagen skall skriva under. Det är ett långt ifrån detaljeradt pedagogiskt förslag, ty först om detta antages och en undervisningsplan på den basen utarbetas, först då vidtaga de pedagogiska svårigheterna. Att genomförandet af denna organisation blir för- enadt med svårigheter, det gifver jag statsrådet och chefen för

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

Angående
förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne
vid de
allmänna
läroverken
m. m.
(Forts.)

ecklesiastikdepartementet rätt uti, men skall man därför rygga tillbaka för reformen? Det tror jag icke man bör göra.

Den ärade talaren på upsalabänken sade, att om utskottet föreslagit, att dess uppfattning skulle tagas under öfvervägande, så skulle han hafva varit med om förslaget, men icke nu, då det gäller en skrivelse till Kongl. Maj:t i den form, som utskottet gifvit den. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att detta är en fråga, som tillhör Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning enligt 89 § regeringsformen, och att Riksdagen således icke alls häri har någon beslutanderätt, utan endast har att uttala sin mening; och jag tror, att meningen här är så försigtigt uttalad, som den möjligen kan vara, om man nemligen vill säga någonting bestämt. »Utskottet — heter det — får uttala den uppfattningen, att en förändrad undervisningsplan för de allmänna läroverken bör utarbetas på grundvalen af latinets uppflyttande till nedre sjetten klassen och hela nederskolans enhetliga organisation såsom förberedande för en vid konfirmationsåldern avslutad allmänbildande skolkurs.» Skulle vid detta utarbetande mot förmodan visa sig, att sådant är omöjligt — nå väl, för omöjligheter måste man böja sig — då måste man gifva med sig, men innan detta kan genom ärligt gjorda försök bevisas, så länge anser jag, att utskottet och Riksdagen ha rätt att stå på den ståndpunkt, hvilken ur praktisk synpunkt är den fördelaktigaste att intaga.

Den ärade talaren på upsalabänken deremot, *han* framkastade ett detaljeradt förslag. Det är ett förslag, som ofta varit framme och som har mycket, som talar för sig, det nemligen att inskränka antalet af latinymnasier och inrätta de öfriga läroverken på sätt vi önska. Men när man kommer till frågan, hvilka latinymnasier, som skola dragas in, och hvilka som skola kvarstå, då har man alltid stått der. Vi hade för några år sedan en diskussion härom, då det till och med hände, att samme talare, som en dag yrkat på att latinlinien vid vissa läroverk skulle indragas, några dagar senare motsatte sig ett sådant förslag, då det, som jag tyckte, med fullt fog framställdes. Den utvägens omöjlighet anser jag således för länge sedan vara så pass ådagalagd, att det icke längre lönar sig att tänka på den.

Hvad beträffar utskottets uttalande om första klassens indragning, är det ännu försigtigare än i fråga om latinets uppflyttande till nedre sjetten klassen, ty i det fallet äro icke meningarna bland de sakkunnige så stadgade som i fråga om latinets uppflyttande till sjetten klassen — jag menar naturligtvis meningarna bland de sakkunnige, som omfatta tanken på en genomgripande reformering af de allmänna läroverken. Anser man nemligen, att vid de allmänna läroverken allt är bra som det är, då är det ju icke skäl att tänka på någon reformering. Men de, som icke anse att så är, de äro temligen ense om nödvändig-

heten af latinets uppflyttande till nedre sjette klassen, för att något verkligen nyttigt skall kunna åstadkommas. Deremot är så icke förhållandet med frågan om första klassens indragning. Der äro meningarna mera delade, och detta är anledningen till, att uttalandet härom är så försigtigt, att, såsom min ärade vän på upsalabanken nämnde, äfven han kunde vara med om detta uttalande.

Herr ecklesiastikministern slutade, såsom också torde vara ett korollarium af hans yttrande till statsrådsprotokollet, att de allmänna läroverken för närvarande äro synnerligen förträffliga, och han ville såsom bevis derpå anföra de solida vetenskapsmän, som Sverige har att uppvisa, och äfven de framstående ledare för den materiella utvecklingen, som finnas i Sverige. Men utom dessa de allra utmärktaste spetsarne — om hvilkas utbildning vid de allmänna läroverken jag, hvad beträffar ledarne för den materiella utvecklingen, hyser mina tvifvelsmål, då jag känner många framstående män på detta område, som fått sin utbildning på annat håll — utom dessa, säger jag — skall man också hålla sig till det stora flertalet, som hvarken blir utmärkta vetenskapsmän eller utmärkta ledare för den materiella utvecklingen. Hafva de verkligen i allmänhet, då de lemna de allmänna läroverken, den kraft och den förmåga till insats i arbetet, som man med rätta kan fordra? Det är åtminstone icke den allmänna uppfattningen, utan den går i motsatt riktning: enligt den hafva de fått blicken allt för mycket vänd ifrån och äro ej rätt skickade för det praktiska lifvet, när de en gång skola ut i det samma.

Slutligen yttrade herr ecklesiastikministern, att i mom. a) tredje punkten skulle förefinnas en oegentlighet, bestående deri, att statsutskottet endast för den sjunde timmen i veckan hade medgifvit särskild ersättning åt musiklärarne vid de femklassiga allmänna läroverken. Det kan ju hända, att der finnes en sådan oegentlighet. Ty utskottet hade sig icke bekant, att Kongl. Maj:t af reservationerna å anslaget till de allmänna läroverken hade beviljat extra lönetillskott åt musiklärare vid vissa femklassiga läroverk, der lärjungeantalet är exceptionellt stort. Om denna fråga varit före inom utskottet, hade utskottet säkerligen icke haft något emot, att så fortfarande skulle få ske, och jag tror således, att detta bestämda lönetillskott, som utskottet medgifvit, icke bör vara något binder för, att i undantagsfall, der det förut ansetts ändamålsenligt och billigt att af reservationerna å anslaget till allmänna läroverken under åttonde hufvudtiteln anvisa extra ersättning till musiklärare vid femklassiga läroverk, detta ock fortfarande må kunna ega rum.

Då ännu åtskillige talare anmält sig för yttrandes afgifvande i föreliggande ämne, men tiden nu var långt framskriden, upp-

sköts den vidare öfverläggningen till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,45 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
